

BULLETIN DE L'INSTITUT FRANÇAIS D'ARCHÉOLOGIE ORIENTALE

en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne en ligne

BIFAO 46 (1947), p. 29-71

Jacques Schwartz

Papyrus homériques [avec 1 planche] [I].

Conditions d'utilisation

L'utilisation du contenu de ce site est limitée à un usage personnel et non commercial. Toute autre utilisation du site et de son contenu est soumise à une autorisation préalable de l'éditeur (contact AT ifao.egnet.net). Le copyright est conservé par l'éditeur (Ifao).

Conditions of Use

You may use content in this website only for your personal, noncommercial use. Any further use of this website and its content is forbidden, unless you have obtained prior permission from the publisher (contact AT ifao.egnet.net). The copyright is retained by the publisher (Ifao).

Dernières publications

9782724711899	<i>BCAI 40</i>	
9782724711288	<i>Karnak-Nord XI</i>	Colin Hope
9782724711622	<i>BIFAO 126</i>	
9782724711059	<i>Les Inscriptions de visiteurs dans les Tombes thébaines</i>	Chloé Ragazzoli
9782724711455	<i>Les émotions dans l'Égypte Ancienne</i>	Rania Y. Merzeban (éd.), Marie-Lys Arnette (éd.), Dimitri Laboury, Cédric Larcher
9782724711639	<i>AnIsl 60</i>	
9782724711448	<i>Athribis XI</i>	Marcus Müller (éd.)
9782724711615	<i>Le temple de Dendara X. Les chapelles osiriennes</i>	Sylvie Cauville, Oussama Bassiouni, Matjaž Kažničnik, Bernard Lenthéric

PAPYRUS HOMÉRIQUES

(avec 1 planche)

PAR

M. JACQUES SCHWARTZ.

Les papyrus que nous publions appartiennent tous, sauf un, à la Société royale égyptienne de Papyrologie ou à l'Institut français d'Archéologie orientale. Ils ont été trouvés en Égypte, mais l'endroit précis de la trouvaille est inconnu, sauf indications contraires.

Ils datent tous de l'époque romaine. Environ 500 vers sur 600 sont des vers de *Illiade*, des huit premiers chants, dans leur immense majorité.

Nous les publions dans l'ordre, avec une numérotation générale pour les deux poèmes. Les lacunes sont complétées d'après l'édition Budé. Chaque fragment est suivi d'un appareil critique et éventuellement d'un commentaire.

Étant donné la présence de divers signes critiques dans ces papyrus, nous avons supprimé tout accent (ou signe de ponctuation) qui ne serait pas dans le fragment édité, à l'exception des iotas souscrits et des apostrophes que nous avons maintenus dans les parties entre crochets. Nous avons renoncé à noter les lettres simplement mutilées; les lettres pointées sont des lettres mutilées et douteuses sans le contexte; en cas de lettres non mutilées et pourtant douteuses, il y a une note dans l'apparat. Les iotas sont assez souvent adscrits en fin de mot et très rarement à l'intérieur des mots; nous ne les signalerons pas autrement, non plus que les apostrophes ni les *ν* épheleus-tiques. Enfin, on trouvera des accents entre crochets, parce qu'ils sont visibles alors que la voyelle qu'ils accompagnaient a entièrement disparu.

I

ILIADÉ.

N° 1.

Soc. Pap. 230 (R).

A 342-390.

Le volumen avait environ 35 cm. de hauteur, avec de grandes marges. Écriture haute et fine du début du m^e siècle, plus souple que celles des fac-similés 83 et 85 de W. Schubart (*Griechische Paleographie* dans I. v. Müller, I, iv, 1). La largeur moyenne de la ligne devait dépasser les 15 cm. Il n'y a rien au dos.

Τοις ἀλ[λοῖς ἢ γὰρ ὁ γ' ὀλοῖσιν φρεσὶ θυεῖ
 οὐδὲ τι ῥ[ῖδε νοῆσαι ἀμὰ προσσω καὶ ὀπίσσω
 ὀππῶς οἱ [παρα νηυσὶ σοοὶ μαχεῖντο Ἀχαιοὶ
 345 Δ) Ὡς φάτο· [Πάτροκλος δὲ φίλῳ ἐπεπειθεθ' ἑταίρω
 ἐ]κ δ' ἀγαγ[ε κλισίης Βρισηίδα καλλιπαρῆον
 δ]ῶκε δ' ἀ[γείν τῷ δ' αὐτίς ἰτὴν παρα νηῶν Ἀχαιῶν
 ἦ]δ' ἀεκο[υσ' ἀμὰ τοῖσιν γυνὴ κίεν ἀνταρ Ἀχιλλεύς
 δ[α]κρυσα[ς ἑταρῶν ἀφάρ ἐξέτο νοσφί λιασθεῖς
 350 θ[ι]νὶ ἐφ[άλος πόλιος ὀροῶν ἐπὶ οἰνοπα πόντον
 πολλὰ δὲ μητρ[ι φίλῃ ἠρηστατο χεῖρας ὀρεγγυς
 Ἀχιλλ. μητρὲς ἐπεὶ μ' [ἔτεκες γέ μιν ἄνακτα
 θε... τιμὴν περ μοι [ὀφείλλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι
 Ζεὺς ὑψιβρέμε[της νῦν δ' οὐδὲ με τυτθὸν ἐτίσεν
 355 ἢ γὰρ μ' Ἀτρε[ιδῆ]ς ἐνὺ κρείων Ἀγαμέμνων
 ἠτιμῆσεν ἔλῳν [γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπουράς
 Ν) Ὡς φάτο δακρυ χ[εῶν τοῦ δ' ἐκλυε ποτνια μητῆρ
 ἠμεν[ῆ] ἐν βενθ[έσσιν ἄλος παρα πατρὶ γέροντι
 κ[α]ρπαλίμως δ' ἀ[νεδὺ πόλιος ἄλος ἠντ' ὀμιχλῆ
 360 κα[ι] ρα παροῖθ' αὐτ[οῖο καθέζετο δακρυ χεόντος
 χεῖρι τε μιν κ[α]τερ[έξεν ἐπος τ' ἐφατ' ἐκ τ' ὀνομάζε

^{θετ}
^λ τεκνον τι κλαιει[ς τι δε σε φρενας ικετο πεινθος
 εξαυδα μη κευθ[ε νοω ινα ειδομεν αμφω
 365]λ Την δε [β]αρυ στευ[αχων προσεφη ποδας ωκυσ Αχιλλευσ
 ]ς οισθα τ[ι η] τοι ταυτα [ιδυιη παντ' αγορευω
 ωιχομε[θ'] ες Θηβ[ην ιερην πολιν Ηετιωνος
 την δε [δι]επρα[θομεν τε και ηγομεν ενθαδε παντα
 και τα μ[εν] ευ δασ[σαντο μετα σφισιν υιες Αχαιων
 εκ δ ελο[ν] Ατρειδη [Χρυσηιδα καλλιπαρηον
 370 Χρυσης δ [αυθ' ιερευς εκατηβολου Απολλωνος
 ηλθ]ε Θο[ας επι νηας Αχαιων χαλκοχιτωνων
 λυσο]μεν[ος τε θυγατρα φερων τ' απειρεισι' αποινα
 στε]μμα[τ'] ε[χων εν χερσιν εκηβολου Απολλωνος
 χρυσ]ειωι [α]να [σκηπ]ρω και λισσετο παντας Αχαιους
 375 Ατρει]δα τε μ[αλισ]τα δυω κρισμητορε λαων
 ενθ' α]λλο[ι] με[ν] παντες επευφημησαν Αχαιοι
 αιδει]σθα[ι] θ' ι[ερηα και αγλαα δεχθαι αποινα
 αλλ' ο]υκ [Α]τρειδ[η Αγαμεινονι ηιδανε θυμω
 αλλα κακ]ως αφ[ιει κρατερον δ' επι μυθον ετελλε
 380 χωομενο]ς δ' ο γ[ερων παλιω φηχτο τοιο δ' Απολλων
 ευξαμενο]ν ηκ[ουσεν επει μαλα οι φιλος ηεν
 ηκε δ' επ' Α]ργειο[ισι κακον βελος οι δε νυ λαοι
 θυησκον ε]πασσ[υτεροι τα δ' επωχето κηλα θεοιο
 παντ]η [αν]α σ[ιρ]ατον ευρυν Αχαιων αμμι δε μαντις
 385 ευ] ειδ[ως αγ]ορε[υε θεοπροπιας Εκατοιο
 αυ]τικ ε[γω] πρωτ[ος κελομην θεον ιλασκεσθαι
 Ατρ]ειων[α δ'] επει[τα χολος λαβεν αιψα δ' ανασ[τασ
 ηπ]ειλησ[ε]ν μυθο[ν ο δη τετελεσμενος εσ]τι
 τη]ν μεν γαρ συν ν[ηι Θοη ελικωπεσ Αχαιοι
 390 ες] Χρυσην πεμπο[υσιν αγοουσι δε δωρα ανακτι

Au vers 350, *Θινι* rappelle le mss. A (Venetus) qui ajoute au-dessus de la consonne précédente la voyelle éliée (cf. ALLEN, *Prol.*, p. 169); le copiste du papyrus a pu insérer un *ι* d'après un modèle semblable. Nous avons ici un bel exemplaire de bibliothèque avec traits d'interlocution,

mentions du retour au récit proprement dit par un *πο(ιητης)* abrégé et indications de la personne qui parle. Sur ce point, il y a une légère difficulté : au vers 352, en marge, nous lirions plutôt *Θετις*, au nominatif (cf. *Θετις*? en marge de 364); le nom de celui qui a la parole et le nom de celui qui écoute seraient les deux au nominatif, alors qu'on attendrait plutôt quelque chose comme *Αχιλλ(ευς) προ(ς) Θετιδα* (cf. p. ex. *P. Oxy.* 223 *passim*). L'indication scénique pour le vers 365 se trouve, par erreur, à la hauteur du vers précédent.

Nous devons avoir la huitième colonne d'un volumen qui avait 48 ou 49 lignes par colonne.

N° 2.

Soc. Pap. 244 (R). A 401-6; 437-42; 450-1.

Fragments de deux colonnes séparées par une marge de 2 à 3 cm. La largeur de la ligne devait approcher les 15 cm.; la hauteur de la colonne est inconnue. L'écriture fait songer au fac-similé 93 de Schubart. IIIe siècle?

Col. I.

401 Αλλα συ τον γ' ελθουσα Θεα υπελυσαιο δεσ]μων
 ωχ' εκατογχειρον καλεσασ' ες μα]κρον Ολυμπου
 ου Βριαρεων καλεουσι Θεοι ανδρες δε τε παντε[ς
 Αιγαιων' ο γαρ αυτε βιη ου πατρος αμ]εινων
 405 ος ρα παρα Κρονιωι καθεζετο κυδει γ]αιων
 τον και υπεδδεισαν μακαρες Θεοι ου]δε τ εδησ[α]ν

Col. II.

437 εκ δε και αυτοι βαινον επι ρηγμινι Θαλασσης
 εκ δε εκατομβην βησαν εκηβολω Απολλωνι
 εκ δε Χρυσης νηος βη [ποντοποροιο

- 440 την μεν επει[τ'] επι βωμον γων πολ[υμητις Οδυσσευς
 πατρι Φιλωι εν χειρσι τιθει και μιν προ[σειπειν
 ω Χρυσ[η προ] μ [ε]πεμψεν αναξ [ανδρων Αγαμεμνων
 450 τοισιν δε Χρυσης μεγαλ' ευχ]ετο χε[ιρας ανασχων
 κλυθι μευ Αργυροτοξ' ος Χρου]σην αμφιβ[εθηκας

Au vers 440 γων est une erreur du scribe pour αγων. Restes de 2 fragments minuscules, l'un avec η, l'autre avec .ο, se rattachant peut-être au vers 439.

N° 3.

Soc. Pap. 265 (R).

A 455-484.

Hauteur : 22 cm. (dont 2 fois 2 cm. de marge). L'écriture en un peu plus grand est du type de Schubart 83-5 et 89 qui sont de la fin du IIe siècle ou du début du IIIe. Nous trouverons encore d'autres fragments du même genre d'écriture.

- 455 ηδ επι και νυν μ]οι τοδ επικρη̄τη̄ν[ο]ν[εελδωρ
 ηδη νυν Δαναοισι]ν αεικεα λοιγον αμ[υνον
 Ως εφατ ευχομενος] του δ εκλυε Φοιβος Απολλ[λων
 αυταρ επει ρ' ευξαντο κ]αι ουλοχυτας προ[βαλοντο
 αυερυσαν μεν προ]ωτα και εσφαξαν και [εδειραν
 460 μηρους τ' εξεταμον] κα[τ]α τε κνισηι εκαλυψ[αν
 διπλυχα ποιησαν]τε[ς ε]π αυτων δ ωμοθετη[σαν
 καιε δ' επι σχιζης ο] χειρων επι δ α[ι]θ[ο]πα ριν[ον
 λειβε νεοι δε παρ' αυτ]ον εχον πεμπωδολα χειρ[σιν
 αυταρ επει κατα μη]ρ εκαη' και σπλαγχν επ[ασαντο
 465 μιστυλλον τ' αρα τα]λλα και αμφ οβελοισιν [επειραν
 ωπλησαν τε περιφ]ραδεωξ ερυσαντο τε πα[ντα
 αυταρ επει παυσαντ]ο πονου τετυκοντο τ[ε] δ[αιτα
 δαιωνυτ' ουδε τι θυμ]ός εδεγετο δαιτος εϊσης
 αυταρ επει ποσιος κα]ι εδητυος εξ ερον εντο

470   κουροι μεν κρητηρα]ς επεσ[εψαντο ποτο]ι[ο
           νωμησαν δ' αρα πασι]ν επα[ρξαμενοι δεπα]ε[εσσιν
           οι δε πανημεριοι μολ]πηι θεον ειλασκοντο
           καλον αιιδοντες παιη]ογα κουροι Αχαιων
           μελποντες Εκαεργον] ο δ[ε Φρ]ενα τερπετ[ε] α[κουων
 475   Ημος δ' ηελιος κατεδυ] και επι κνεΦας ηλ[θε
           δη τοτε κοιμησαντο] παρα πρυμνησια υ[ηος
           ημος δ' ηριγενεια Φαν]η [ροδο]δακτυ[λ]ος [Η]ως
           και τοτ' επειτ' αναγοντο μετ]α σ[τρατον] ευρυ[ν Αχαιων
           τοιτσιν δ' ικμενον ουρον ιει εκ]αεργος Απ[ολλων
 480   οι δ' ισ[θ]ον σ[η]σαντ' ανα θ' ισ[θ]ι]α λευκα πετα[σσαν
           εν δ' ανεμος πρησεν μεσ]ορην ισ[θ]ιον' αμφι δε [κυμα
           σ[τ]ειρη πορφυρεον μεγ]αλ[ε] ιαχε νη[ός] υ[ίου]σ[η]ς
           η δ' εθεεν κατα κυμα δια]πρησουσα κελευθον
           αυταρ επει ρ' ικοντο κατ]α σ[τρατόν] ευρ[υ]ν Αχαιων

v. 455. Deux esprits doux, provenant peut-être d'une confusion qui serait aussi à la base du : *επικρηνον* de quelques manuscrits. Sur l'interaspiration (?), cf. V. GARDTHAUSEN : *Griechische Paleographie*², II, p. 385 *in f.*

472. C'est un hexamètre spondaïque, d'où le signe de la longue à *ειλασκοντο*, avec la fausse correction *ει* pour *ι*.

482. *υίουσης*. Erreur provenant d'un *ύουσης*; l' *υ* a subsisté par mégarde.

483. l. *δια]πρησ(σ)ουσα*.

Trois mots dissyllabiques normalement oxytons ont l'accent aigu sur le dernière syllabe (v. 468, 482, 484). D'autres appartenant à la même catégorie n'en ont pas du tout. Dans le papyrus *Soc. Pap.* 242, nous verrons cette catégorie de mots avoir l'accent grave sur la pénultième (autrement dit la première syllabe)⁽¹⁾.

N° 4.

Soc. Pap. 245 (R).

Δ 475-508.

Au verso se trouvent les vers Θ 362-399, probablement de la même main, mais un peu moins soignée. Il reste les traces de trois lignes avant Δ 475,

⁽¹⁾ Nous n'avons malheureusement pas pu prendre connaissance du livre de B. LAUM, *Das alexandrinische Akzentuationssystem*.

précédées elles-mêmes d'un trait horizontal au-dessus duquel subsiste une vague trace d'encre. La hauteur est légèrement inférieure à 20 cm. L'écriture, d'époque romaine, est assez difficile à classer; elle rappellerait le Schubart 86, d'une main plus posée. Le papyrus semble donc être plutôt du IIe siècle que du IIIe.

- 475 Ἰδθηεν κατιουσα πα]ρ[ὁ]χθησ[ιν Σιμοεντος
 γεινατ' ε]πει ρα τοκευσι[ν αμ' εσπετο μηλα ιδεσθαι
 τουνεκα] μιν καλεον Σι[μορεισιον ουδε τοκευσι
 Θρέπ[ι]ρα Φ]ιλοις απεδω[κε μινυθαδιος δε οι αιων
 επλεθ' υπ'] Αιαντος μεγα[θυμου δουρι δαμεντι
 480 πρωτον γ]αρ μ[ιν] ιοντα [βαλε σ]ηθος παρα μαζου
 δεξιον αντι]κρυ δε δι ω[μου χαλκεον εγχος
 ηλθεν ο δ'] εν κο[νι]ησι χ[αμαι πεσεν αιγειρος ως
 η ρα τ' εν ει]αμεν[η ε]λεο[ς μεγαλοιο πεφυκη
 λειη αταρ] τε οι [οζοι] επ α[κροτατη πεφυασι
 485 την μεν Θ' αρμα]τ[ο]πηγ[ος ανηρ αιθωνι σιδηρω
 εξεταμ' ο]φρα ἴτυν καμ[ψη περικαλλει διφρω
 η μεν τ' αζ]ομενη κειτ[αι ποταμοιο παρ' οχθας
 τοιον αρ' Α]νθεμιδην Σιμ[ορεισιον εξεναριξεν
 Αιας διογεν]ης τον δ Αν[τιζος αιολοθωρηξ
 490 Πριαμιδης] καθ ομειλο[ν ακουτισεν οξει δουρι
 τον] μεν αμαρθ ο δε [Λευκον Οδυσσεος εσθλον εταιρον
 βεβ]ληκει βουβωνα ν[εκυν ετερωσ' ερυοντα
 ηρι]πε δ αμφ αυτωι νεκ[ρος δε οι εκπεσε χειρος
 494 του] δ Οδυσσευς μαλα Θ[υμον αποκταμενοιο χολωθη
 496 σ]η δε μαλ εγγυς ιων' κ[αι ακουτισε δουρι φαεινω
 αμ]φι ε παπ[ληνας υπο δ]ε Τρωες κεκαδοντο
 αν]δρος ακουτισ[[ε]]αντος [ο δ' ουχ αλιον βελος ηκεν
 αλλ υιον Πριαμο[ιο] νοθο[ν βαλε Δημοκοωντα
 500 ος] οι Αβυδοθεν ηλθε παρ [ιππων ωκειων
 τον] δ Οδυσσευς ε[τ]αροιο [χολωσαμενος βαλε δουρι
 κο]ρηνη η δ ετεροιο δια κρ[οταφοιο περησεν
 503 αιχ]μη χαλκειη τον δε [σκοτος οσσ' εκαλυψε

495 βη δ]ε δια προμαχων κε[κορυθμενος αιθοπι χαλκω
505 χωρ]ησαν δ υπο τε προμ[αχοι και φαιδιμος Εκτωρ
Αργ]ειοι δε μεγ εια[χο]ν ε[ρυσαντο δε νεκρους
ιθυ]σα[ν] δε πολυ προ[τερω νεμεσησε δ Απολλων
Περγα]μου εκκατι[δων Τρωεσσι δε κεκλετ' αυσας

v. 490. l. ομιλον.

492 : ηζ se lirait plutôt ηλ; le scribe copiait machinalement un texte ancien où la confusion était possible.

494 (cf. 501) : Οδυσσευς; négligence, le premier υ devant rester bref.

506 : μεγ εια[χο]ν. La majorité des mss. a μεγ ιαχον; l'éd. Allen avec quelques bons mss. : μεγα ιαχον. Il faut scander ici le vers avec ιαχον comme dactyle et ερυσαντο comme spondée + trochée (cf. pourtant A 466, B 429, etc. : ἔρῦσαντό, mais aussi l'allongement de l' ε dans certains mss. au vers Δ 506). La graphie ειαχον doit marquer la longueur de la syllabe, comme pour ε̄ιλασκοντο de A 472 (cf. plus haut). On peut se demander si dans les deux cas, on n'a pas à faire à des éditions scolaires (ou à des copies d'éditions scolaires) légèrement retouchées par des grammairiens.

La leçon του]δ du v. 501 est attestée dans le pap. 294 de la liste de M. Collart (*Revue de Philologie*, 1932 et 1933); il s'agit d'un fragment du vi^e siècle de la collection Rainer. — La suppression du v. 504 et son remplacement par le v. 495 posent des questions qui seront examinées plus loin.

N° 5.

I. F. A. O. 94 (V).

E 142-162.

Le recto de ce fragment porte une cursive datable de la seconde moitié du IIe siècle; on peut donc songer au début du IIIe siècle pour le texte homérique qui rappelle, en plus grossier, le Schubart 85. C'est la fin d'une colonne, dans un mauvais état de conservation.

142 αυταρ ο ε]μμ[εμαως βαθεης εξαλλεται αυλης
ως με]μαω[ς Τρ]ωε[σ]σι μιγη [κρατερος Διομηδης
Ενθ' ελ]εν [Ασ]ινυρον και Υπ[ειρονα ποιμενα λαων
145 τον μ]εν υπ[ερ] μαζοιο βαλ[ων χαλκηρει δουρι
τον δ' ε]τερον ξιφει μεγαλ[ω κληιδα παρ' ωμου
πληξ'] απο δ α[υχ]ενος ωμο[ν εεργαθεν ηδ' απο νωτου

τους μ]εν εασ [ο δ' Αβα]ντα μ[ετρωχето και Πολυιδου
 υιας Ευρ]υθ[αμαντο]ς ου[ειροπολοιο γεροντος
 150 τοις ου]κ ερχομεν[ο]ι ο γερ[ων εκρινατ' ουειρους
 αλλα σφεας κρα[τ]ερο[ς Δ]ιομη[δης εξεναριξε
 βη δε μετα Ξ[αν]θου τε Θ[ωωνα τε Φαινοπος υιε
 αμφω τη[[μ]][[λυγ]ετω ο δε τ[ειρετο γηραι' λυγρω
 υιον δ ου τεκ[ε]τ αλ[λ]ον ε[πι κτεατεσσι λιπεσθαι
 155 ενθ ο γε τους ενα[ρι]ξε φ[ιλον δ' εξαινυτο θυμον
 αμφοτερω φ[α]τε . . [δ]ε γοο[ν και κηδεα λυγρα
 λειπ επει ουν ζω[ο]ντε [μαχης εκ νοσήσαντε
 δεξατο χηρωσ[τ]αι δε δ[ια κτησιν δατεοντο
 Ενθ υιας Πριαμ[οιο] δυω [λαβε Δαρδανιδαο
 160 ειμ ενι διφρω[ι εο]ντας [Εχεμμονα τε Χρομιον τε
 ως δε λεω[ν] εν [βο]υσι φ[ορ]ω[ν εξ αυχενα αξη
 πορτιος η[ε βοοσ ξυλοχον κατα βοσκομεναων

v. 150 lire : ερχομενο(ς).

153. On devine quelques traces de λυγ, mais trop faibles pour qu'on puisse les identifier.

154. ενα[ρι]ξε : peut-être ξ à la place de ζ.

156 : il ne semble pas possible de lire φ[α]τερι.

157 : l. ου (et non : ουν).

160 : ειμ, lire peut-être ειν qui est la bonne leçon.

Le copiste semble avoir été assez négligent. Signalons toutefois que les trois leçons anciennes qu'il connaît (v. 146 : τον δ' ετερον — 156 : αμφοτερω — 162 : πορτιος) étaient rejetées par Zénodote que les manuscrits n'ont, il est vrai, pas suivi, sauf certains pour la seconde.

N° 6.

Soc. Pap. 273 (V).

E 450-504.

Restes de deux colonnes dont la partie gauche médiane est partiellement carbonisée. Le volumen avait 16 cm. de hauteur avec un bord d'un cm.

Les fibres sont verticales et le dos (en réalité recto) est formé d'un assemblage de trois documents dont l'un est d'une écriture très petite, plutôt cursive mais très régulière, qu'on peut rapprocher de Schubart 36 (2e moitié du IIe) les deux autres, très fragmentaires, du début du IIIe siècle. Nous daterions le texte homérique, au plus tôt, de la seconde moitié du IIIe, d'autant que cette face du papyrus avait déjà servi; on distingue en effet dans le haut de la marge entre les colonnes des traces d'un texte antérieur et de même en bas des colonnes (sous la première en particulier, on voit trois lignes de cursive, de six à huit lettres chacune, débutant respectivement par ε, α et ου).

Col. I.

450 αυτω τ' Αινεια ικελον και] τευ[χεσι] το[ι]ό[υ]ν]]
 αμφι δ' αρ' ειδωλω Τρωες και] δ[ιοι Αχ]αιοι
 δηουν αλληλων αμ]φι [στη]θεσσι [β]οειας·
 ασπιδας ευκυκλ]ους λα[ισ]ηια τε π[ε]ροεντα
 δη τοτε Θουρον Αρηα] προσηυδα Φ[ο]ιβος Απολλων
 455 Αρες Αρες βροτολοιγ]ε μια[ιφ]όνε τειχεσιδλητα
 ουκ αν δη τουδ' ανδρα μαχη]ς [ερ]υσαιο μετελθων
 Τυδειδην ος νυν γε και αν] Δ[ι]ε μαχο[ι]το
 Κυπριδα μεν πρωτα σχεδ]ον ουτασε χει[ιρ'] επι καρπωι
 αυταρ επειτ' αυτω μοι επεσσ]υτα δαιμονι ε[σος
 460 Ως ειπων αυτος μεν εφεξετο Πε]ργαμωι ακρηι
 Τρωας δε σ[ι]χας ουλος Αρης ωτρ]υνε μετελθων
 ειδομενος Ακαμαντι Θωω] η[γ]ητορι Θρηκων
 υιασι δε Πριαμοιο διοτρεφεσσι κ]ελε[υσεν
 ω υιεις Πριαμοιο διοτρεφ]ε[ος βα]σιλ[ηος
 465 ες τι ετι κτεινεσθαι εασατε λαον Αχ]αιοι[ς
 η εις ο κεν αμφι π]υλης [ευ π]οιητησι μα[χωνται
 κειται ανηρ ον ισ]ον [ετ]ιο[μεν] Εκτορι διω
 Αινειας υιος μεγ]αλητορ[ο]ς Αγχεισαο
 αλλ' αγετ' εκ φλο]ισ[βοιο] σωσομεν εσθ[λων] εταιρον
 470 Ως ειπων ωτρυν]ε μ[ενος] και θυμον εκ[αστου
 ενθ' αυ Σαρπηδ]ων μαλα νεικεσεν [Εκτ]ορα διον

475 Εκτορ πη δη τοι] μενος οικηται ο πριω [εχ]εσκες
 Φης που ατερ λα]ων πολιν ἄξιμεν ηδ [επικουρων
 οιος συν γαμβροισ]ι κα[[ι]]σιγνητοισι τε [σοισι
 των νυν ου τιν' εγ]ων ιδ[ε]ειν δυναμ ο[υδε νοησαι
 αλλα καταπλ]ωσου κυνες ως αμφι λ[εοντα

Col. II.

[ημεις δε μαχομεθ' οι περ τ' επικουροι ενειμεν]
 και γαρ εγ]ων επικουρος εων μαλα τηλοθεν ηκω
 τη]λου γαρ Λ[υκιοι] Εαυθω ετι δινηεντι
 480 εν]θ α[λ]ορον [τε Φι]λη[ν] ελιπον και νηπιον υιον
 κ[α]δ δ[ε] κτηματα πο[λλα] τα τ' ελδεται ος κ' επιδευης
 αλλα [και ω]ς Λυκιους οτ[ρυνω και μεμον' αυτος
 α]νδρ. . . . . ασθαι: αυτα[ρ ου τε μοι ενθαδε τοιον
 οιον κ ηε φερ[οι]εν Αχαι[οι] η κεν αγοιεν
 485 τ[υ]ν[η] δ] εστηκας αυτ[αρ ουδ' αλλοισι κελευεις
 λ[αιο]σιν [με]νεμεν [κ]αι [αμ]νεμεναι ωρεσσι
 μ[η] πως ως] αψεισι λιω[ου] αλουτε παναγρου
 α[νδρασι] δ]υσμενεσσι[ν] ελωρ και κυρμα γενησθε
 οιδε ταχ' εκπ]ερσουσ ε[ν] ναιομενην πολιν νμην
 490 σοι δε χρη] τ[αδ]ε παντ[α] μελειν νυκτας τε και ημαρ
 αρχους λιτσο]μενωι [τηλεκλειτων επικουρων
 [νωλεμεως] εχεμεν κρατερην δ' αποθεσθαι ενιπην]

Ως Φατο Σαρ]πηδων· δ[ακε δε Φρενας Εκτορι μυθος
 αυτικα δ' ε]ξ οχεων συ]ν τευχεσιν αλτο χαμαζε
 495 πα[λλ]ων δ οξε[α] δουρα [κατα σ]ρατον ωχετο παντη
 οτρυ]νων μαχες[ασ]θαι εγ[ειρε δε] φυλοπιω αινην
 οι δ ελ[ε]λιχθησ[αν] και [εναντιοι] εσταν Αχαιων
 Αργει[οι] δ υπεμ[ειναν] αολλεες ουδ' εφοδηθεν
 ως δ ανεμος α]χνας φορειει ιερας κατ' αλwas
 500 ανδρων λιμ[ωντων] οτε τε ξανθη Δημητηρ
 κρινη] επειγο[μενων] ανεμων καρπον τε και αχνας
 αι δ' ὑπολευκ[αινονται] αχυρμιαι ως τοτ' Αχαιοι

λευκ[ο]ι ὑπερθε [γενοντο κονισαλω ου ρα δι' αυτων
ουρανον es πολ[υχαλκον επεπληγον ποδες ιππων

En haut de la colonne, trace possible du vers 449.

v. 450. L'accent aigu final était peut-être primitivement un trait de fin de phrase comme aux v. 452 et 457.

451. τειχεσιβλητα. C'est aussi la leçon au v. 31 du *P. Oxy.* 223 (2e main).

456. μαχη]ς : un trait au-dessus de la place de l'η, ne ressemblant pas au circonflexe que l'on pourrait attendre.

462. Θρηκων : pas de place pour le iota adscrit qui, à l'inverse du iota final, manque ici régulièrement à l'intérieur des mots.

466. π]οιητησι : à la place du second η, on pourrait lire οι (leçon de nombreux mss.).

468 : Αγχεισαο : graphie tendant peut-être à transformer le spondée cinquième en dactyle, avec diérèse ?

476. l. : καταπτ]ωσ(σ)ου(σι)

483. Les traces sont trop confuses pour qu'on puisse opter entre les variantes connues. αυταρ (cf. v. 485), erreur par méconnaissance de la prosodie.

487. Au début de la ligne, vagues traces d'encre qui ne permettent de lire vraiment aucune lettre.

496 : Une haste verticale au dessus de l'ω d' οτρυνων(?)

501. ει, au-dessus de la ligne, devait peut-être se mettre sur ηι, ces deux leçons étant attestées.

Le trait horizontal marque-t-il le vers 500, dans notre papyrus ? Il y a, en marge, à sa hauteur, une trace non identifiable. Serait-ce : ε̄ ? Cette hypothèse est d'autant moins à rejeter que (à supposer évidemment que le compte du texte copié ou le compte personnel de notre scribe ait été exact) deux vers manqueraient avant le vers 500 et que ces deux vers ne sauraient être que 42 et 57, omis par certains manuscrits et par le *P. Oxy.* 223 cité plus haut. Notre pap. n° 6, par des restes de ponctuation, voire même d'accentuation (v. 455), montre qu'il fut copié sur un texte soigneusement écrit ; les 447 (ou 446 ?) vers précédents remplissent, à raison de 28 vers par colonne en moyenne, juste 16 colonnes ; pap. n° 6 et *P. Oxy.* 223 débuteraient ainsi, l'un et l'autre, en E 1. Il est tentant d'y voir des papyrus très proches, même dans le temps, puisque le *P. Oxy.* 223 est du début du IIIe siècle.

Le pap. n° 4 (cf. *supra*) n'a pas le vers Δ 504 ; le vers 495 qui prend sa place, peu utile et facilement détachable de sa place normale, sonne assez fâcheusement avec Δ 505 (προμαχων-προμαχοι) ; son déplacement provient d'une erreur ou d'une maladresse. Mais l'absence du véritable 504 s'explique d'autant mieux qu'il est identique à E 42 supprimé dans certains mss.

Devant ce vers, facile à supprimer et se retrouvant quelque 80 vers plus loin (de Δ 504 à E 42), les avis ont dû se partager; les archétypes des manuscrits connus ont préféré supprimer E 42 (et alors E 41, devenu indispensable, a fait supprimer son double en E 57!), mais la suppression, chaque fois par deux mss., tantôt de Δ 502, tantôt de Δ 503, laisse entrevoir qu'il a subsisté dans des mss. connus au M. A. sans doute sous la forme d'une athétèse, mal comprise, de Δ 504, un souvenir de l'absence dans des pap. anciens de Δ 504.

N° 7.

Soc. Pap. 242 (R).   E 762-859.   (planche pour col. II et III.)

Hauteur : 17 cm. (dont 2 cm. de bords). La longueur moyenne des lignes est 9 cm. et la marge est d'un cm. environ. Très jolie écriture fine, qui fait songer à Schubart 82, en plus serré et plus régulier. Nous aurions tendance à la dater aussi du IIe siècle (finissant?).

- 762 Ζευ πατερ η ρα τι μοι κε]χολώσεται άι κεν Αρηα
 λυγρως πεπληγυια μ]άχης εξάποδ'ίωμαι
 Την δ' απαμειβομεν]ος προσεφη νεφεληγερέτα Ζευς
 765 αγρει μαν οι επορσον Α]θηναίην αγελείην
 η ε μαλίσ' ειωθε κακη]ς οδύνησι πελάζειν·
 Ως εφατ' ουδ' απιθ]ησε θεά λευκώλενος Ηρη·
 μασίξεν δ' ιππους τ]ώ δ' ουκ άκοντε πετέσθην
 μεσσηγυς γαιης τε κα]ι ουρανοῦ αστερόεντος
 770 οσσον δ' ηεροειδες αν]ηρ. ἴδεν οφθαλμοισιν
 ημενος εν σκοπιη λε]ύσων επι οίνοπα ποντον
 τοσσον επιθρωσκ]ουσι εε[.]ων υψηχέες ιπποι·
 αλλ'οτε δη Τροιην ἰ]ξ[ο]ν ποταμώ τε ῥέοντε
 ηχι ροας Σιμοεις συμβ]άλετον ἠδε Σκάμανδ[ρο]ς
 775 ενθ' ιππους εστησε Θεα] λευκωλενος Ηρη
 λύσασ' εξ οχεων περι δ' ηερ]α πούλυν έχευεν·

τοισιν δ' αμβροσιν Σι]μόεις ανέτειλε νέμσεται.

Αι δε βατην τρηρωσι π]ελ[[ε]]ιάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι
 ανδρασιν Αργειοισιν α]λεξέμεναι μεμαῦναι·
 780 αλλ' οτε δη ῥ̄ ικανον ὀ]θι πλεῖστοι και αριστοι
 εσλασαν αμφι βιην Δ]ιομήδεος ιπποδ[α]μοιο
 782 ειλομενοι λειουσιν εοι]χότες ωμοφᾶγοισ[ι]ν.
 784 ενθα σίας' ηυσε Θεα λευ]κ[ωλε]νος Ηρ[η].
 785 Στεντορι εισαμε]νη [μ]εγαλητορι χ[αλκεοφωνω
 ος τοσον αυδησασχ' οσο]ν αλλοι πεν[τηκοντα
 αιδως Αργειοι κακ' ελέ]γχεα είδος αγητ[οι
 οφρα μεν εσ πολεμον] πωλέσκετο δῖος Α[χιλλευς
 ουδε ποτε Τρωες προ] πυλᾶων Δαρδαν[ιάων
 790 οιχνεσκον κεινου γαρ] εδειδισαν οβριμον[εγχος
 νυν δε εκας πολιος κοιλης ε]πι νηυσι μα[χονται
 Ως ειπουσ' ωτρυνε με]νος και θυμον εκάσ[ου
 Τυδειδη δ' επορουσε Θ]εα γλαυκωπις Αθη[νη
 ευρε δε τον γε ανακτα πα]ρ' ιπποισιν και[οχεςφιν

Col. II.

795 ελκος αναψύχοντα τό μιν βαλε Πανδαρος ἰῶν·
 ἴδρως γάρ μιν έτειρεν ὑπο πλατέος τελαμῶνος
 ασπιδος ευκύκλου τῶι τρί]βετο· κάμνε δε χεῖρα
 αν δ' ίσχων τελαμῶνα κελαινεφες αιμ απομοργνυ·
 ιππειου δε Θεα ζυγοῦ ἠψατο· φώνησέν τε·
 800 [μ] ἢ ολίγον οἱ παιδα εοικότα γεινατο Τυδευς·
 Τυδεύς τοι σμίχρο[[ι]]ς μεν έην δέμας αλλα μαχητής·
 και ρ' ὄ τε πέρ μιν εγω πολεμιζειν ουκ' είασκον
 ουδ' εκ π[[ε]]φάσσειν ὅτε τ' ηλυθη νόσφιν Αχαιων
 α[[ν]]γελος εσ Θήβᾶς πολ[ι]ας μετα Καδμείωνας·
 805 δαινυσθαί μιν άνωγο[ν] ενιμμεγαροισιν ἔκηλον
 αύταρ ο θυμον εχων ὄν καρτερον ὡς το πᾶρος περ
 807 κούρους Καδμείων προκαλιζετο παντα δ ενίκαι·

- 809 σοι δ' ἦτοι μεν ἐγὼ παρὰ Θ' ἴσταμαι ἦδε φυλάσσω
 810 καὶ σε προφρωνέως κέλομαι Τρώεσσι μάχεσθαι·
 ἀλλὰ σευ ἠ' κᾶματος πολυαίξι γυῖα δέδυκεν·
 ἦ νῦ σε που δέος ἰσχει [α]κήριον· ου σύ γ' ἐπειτα
 Τυδέος ἐ[[ύ]]γονός εσσι δαίφρονος Οἰεΐδαο·
 Την δ' αὔτε προσ[εεῖπε β]ρη[ν αγαθ]ος Διομηδης·
 815 γ[[ε]]ινώσκω σε Θεα θυγατερ Διος αιγιοχοιο·
 τῶ τοι προφρονεως ἐρέω ἐπος ουδ' ἐπι κεύσω·
 οὔτε τι με δέος ἰσχε[ι] ἀκήριον· οὔτε τις ὄκνος
 ἀλλ' ἐτι σῶν μέμνημαι εφετμέων ἄς ἐπέτειλās·
 οὐ μ' εἰās [[κα]] μάχρесси Θεοῖς ἀντίκρυ μαχεσθαι
 820 τοῖς ἄλλοις· ἀταρ εἰ κε Διος θυγατηρ Αφροδίτη·
 ἔλθησ' ἐς πολεμον τήν ουτάμεν' οξεί χαλκῶι·
 τούνεκα νῦν αὐτος τ αναχάζομαι· ἦ δε καὶ ἄλλους
 Αργειους ἐκέλευσα ἀλήμεναι εἰθάδε παντας·
 γ]ινώσκω γαρ Ἀρία μαχην ανα κοιρανέοντα·
 825 Τον δ' ημείβετ' ἐπειτ[α] Θεα γλ[αυ]κῶπις Αθηνη·
 Τυδείδη Διόμηδες ἐμῶι κεχ[αρι]σμένε θυμῶι·
 μήτε σύ γ' Ἄρηα τό γε [δ]εῖδι μηδέ γιν' ἄλλον

Col. III.

- ἀθανατων· τ[[ῶν]] ἦτοι ἐγὼ ἐπιτάρροθός εἰμι·
 ἀλλ' ἄγ' ἐπ' Ἄρηι πρωτῶ' ἐχε μώνυχας ἵππους·
 830 τύψον δ[ε] σχεδ' ἴην· μη χάζεο Θουῦρον Ἀρηα
 τοῦτον μαινόμενον τύκτον κακον ἄλλοπρόσαλλον·
 ὅς πρῶν μεν ἐμοί τε και Ηρηι στευτ αγορευων
 Τρωσι μαχήσεσθαι· ἀταρ Αργειοισιν ἀρήξειν·
 νῦν δε μετὰ Τρώεσσιν ὁμ[[ε]]ιλεῖ· των δε λέλασται·
 835 Ως Φαμένη Σθένελον μεν αφ ἵππων ὤσε χαμᾶζε
 χεῖρι πάλιν ἐρύσασ' ὁ δ' ἄρ' ἐμμαπέως ἀπόρουσεν·
 ἦ δ' ἐς διφρον ἐβαινε παρὰ Διομήδεα δῖον
 ἐμμευῖα Θεᾶ μεγα δ' ἐβραχε φήγιμος ἄξων
 βρ[[ε]]ῖθοσύνη[[ύ]]· δεινην [[π]]αρ ἄγεν Θεον ἄνδρα τ ἄριστο[ν]

- 840 λάξυτο δ ἐ[[ν]] μάσλιγα και ἦνῖα Παλλας Αθηνη·
 αυτίκ' επ Ἄρηι πρωται ἔχε μώνυχας ιππους·
 ἦτοι ὁ μεν Περιφαντα πελώριον εξενάριξεν
 Α'τωλ[[ὄ]]ν οχ' αριστο[ν] [[ἄ]]χησ[[ε]]ίου αγλαον υἱον
 τον μεν Αρης ενάρ[ιξ]ε μαιφόνος· αυταρ Αθήνη
 845 δῦν' Αἶδος κυνέ[ην] μή μιν ἴδοι οβριμος Αρης·
 Ως δε ιδε [βροτολοιγ]ος Ἄρης Διομήδεα δῖον
 ἦτοι ὁ μεν [Περιφαν]τα πελώριον αυτόθ' ἑᾶσαι
 κειῖσθαι ὅθι π[ρωτον κ]ῑείνων εξαίνυτο θυμον·
 αυτας ὁ βῆ ρ [ιθυς Διομηδεο]ς ιπποδαμοιο·
 850 οἱ δ' ὅτε δη σ[χεδον-ησαν επ] αλλήλοισιν ἰόντες
 πρόσθεν Ἀ[ρης ωρεξαθ υπερ] ζυγον ἦνῖα θ' ιππων
 ἔγχε[[ε]][[ἰ] χαλκειω μεμαως] ἀπο θυμον ἑλέσθαι·
 και το [[ῑ]ε χ[ειρι λαβου]σα θεᾶ γλαυκῶπις Αθηνη
 ᾤσεν ὑπεκ [διφρ]οιο ε[τ]ώσιον αιχθῆναι·
 855 δεύτερος αυθ' ω[ρ]μᾶτο βοην αγαθ[ο]ς Διομηδης
 ἔγχει χαλχει[ω] ἐπέρσεισε δε Πάλλας Αθηνη
 νείατον ες κενεᾶνα οι ζωννυσκετο μιτρην·
 τῆι ῥά μιν οὔτα τύχων [δ]ία δε χροά κάλον ἑδαψεν
 εκ δε δόρυ σπᾶσεν ο δ ἐβρ[α]χε χαλκεος Αρης·

- v. 772 : εε-au lieu de θε-
 774 : l. συμβ]άλλετον.
 776 : le premier υ de πουλυν sur un λ.
 777 : un trait sensiblement horizontal sur l' α d' ανετειλε. -τειλ-probablement en surcharge.
 νέμσεθαι (sic).
 778 : les deux θ d' ιμαθ sont en surcharge sur des τ; un signe ressemblant à l'esprit rude sur
 l' αι d' ομοιαι.
 797 : sorte d'accent aigu sur l' α de χειρα.
 798 : plusieurs points au-dessus de : αιμ, mais ne formant pas tréma.
 799 : la barre doit être considérée comme une barre d'interlocution. Elle manque en 814 et 825.
 802 : apostrophe inutile après ουκ.
 806 : accent circonflexe et accent grave sur l' υ de θυμον; θ en surcharge. L' ο de παρος, bien
 qu'intact, est très douteux; on lirait plutôt un α.
 807 : δεινικαι : faute de copiste plutôt que marque du présent (cf. pourtant Laur. 32,15 = D
 de l'éd. Allen). — Trace d'accent sur le second ο de κουρους (?).
 810 : l. προφρονεως.

- 811 : η peut-être en surcharge.
 817 : tréma douteux sur le premier ι d' ισχει.
 820 : en fin de ligne ι plutôt que σ; de toute façon, erreur de copiste.
 822 : le premier α de αναχαζομαι en surcharge.
 827 : l. δειδιθι; au-dessus de θι, trait recourbé — γιν est une erreur pour τιν.
 828 : au-dessus de [ων], traces indiscernables de la correction. Le ν de εγων est très probablement d'une autre main. Il semble qu'à partir de cette colonne, certains accents sont d'une autre main (teinte d'encre légèrement différente).
 830 : δ au-dessus de χ qui n'est pas barré. L'erreur s'explique par la proximité de αναχαζομαι (v. 822) et la rareté relative du verbe : αζομαι par rapport à χαζομαι chez Homère (moyenne de 1 contre 4).
 831 : accent grave immotivé sur le premier α de αλλοπρ. — le trait horizontal est sans signification.
 832 : au lieu de στευτ', le scribe avait mit d'abord ταυτ', peut-être à cause de l' αγορευων qui suit (souvenir de textes en prose, car αγορευω est rare chez Homère).
 839 : l'accent circonflexe, bien centré sur le ι a dû être mis après correction, il en est de même pour δε au vers suivant (cf. encore l'accent sur Οχησιον au v. 843).
 843 : Les corrections et les accents sont nettement d'une autre main. — Trois points sur υι dans υιον.
 845 : peut-être un trait horizontal sur l' Α d' Αρης.
 846 : Trait horizontal sur Ως — point superflu après διον.
 847 : ο de αυτοθ' en surcharge — εασαι est une erreur par εασε.
 848 : dans 'οθι, l' ο est peut-être en surcharge, les accents sont d'une seconde main.
 850 : dans οι, l'esprit est sur ο et l'accent sur ι.
 852 : le premier ε est en surcharge.
 857 : οι : l. οθι.
 858 : l'accent grave sur δια est incertain et l' α est peut-être même absent.
 859 : le scribe, accumulant les erreurs en cette fin de colonne, a omis αυτις après σπασεν.

L'esprit doux est toujours mis sous la forme de la seconde moitié d'un H (⊃); l'esprit rude est tantôt comme le première moitié de H (⊃), tantôt comme un angle très aigu dont le sommet est vers le bas (∨). L'accent circonflexe est soit un arc de cercle soit un angle légèrement obtus.

Le système d'accentuation ressemble beaucoup à celui du *P. Oxy.* 223. C'est ainsi que l'aigu est aussi sur la première voyelle d'une diphtongue et le circonflexe sur les deux (cf. la note pour le vers 839), que seule la pénultième a l'accent grave (sauf au v. 819, il ne s'agit d'ailleurs jamais que de mots dissyllabiques), que les monosyllabes oxytons portent le grave, même s'ils sont suivis d'un enclitique. Ajoutons que dans notre pap., l'accent se met après la marque de quantité (≡), quand elle existe; il se met après l'esprit rude et avant l'esprit doux (dans ce dernier cas, peut-être parce que l'esprit

a été ajouté de seconde main, cf. v. 774; 809; 811 et 822; le *P. Oxy.* 223 ignore d'ailleurs l'esprit doux).

A signaler un fragment qui ne saurait être que la fin d'une première ligne d'une colonne et sur lequel on lit : *οι*. Il devait appartenir au vers 860 qui était le premier d'une quatrième colonne et se termine par : *δεκαχιλοι*.

Le papyrus n° 7 a quelques variantes personnelles dont toutefois aucune n'était totalement inconnue.

v. 801 : *τοι μικρος*. La graphie *σμικρος* est bien connue, mais n'était pas encore attestée dans les mss. homériques où, il est vrai, *μικρος* n'apparaît plus qu'une fois (γ 296).

805. *εννιμεγαροισιν*. Voir plus loin.

814 : le vers est partiellement attesté sous cette forme par une scholie de A (cf. Z 122).

840 : *λαζυτο*. Les scholies des mss. A et T en Θ 389 ont : *Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Ὀροάνδου ἐν τῷ περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ χαρακτῆρος διὰ τοῦ ὄ̄ προφέρεται λάζυτο*.

Ce qui est plus intéressant, c'est la valeur des leçons connues qu'offre notre papyrus. Considérons ce pap. n° 7 et le mss. Genavensis 44 (= Ge), en faisant abstraction des questions d'accentuation et d'omission ou déplacement de vers, et notons d'abord les leçons qui sont expressément données par Nicole⁽¹⁾ et Allen comme étant aussi celles de Ge. La liste est impressionnante :

768 : *ακοντε* — 797 : *τριβετο* : 798 : *απομοργνυ* — 811 : *δεδυκεν*.
813 : *εγγονος* — 815 : *γιγνωσκω* — 818 : *σων* — 821 : *την ουταμεν* —
827 : *το γε* — 833 : *μαχησεσθαι* — 842 : *εξεναριξεν* — 852 : *ελεσθαι* —
855 : *δευτερος* — 857 : *ζωννυσκετο; μιτην*.

Les divergences, en ne tenant pas compte des erreurs de copie existant dans Ge, ne portent que sur des points insignifiants :

771 : *λευσων* (qui peut n'être qu'une graphie). 806 : *καρτερον* (erreur possible de Ge; a doit être long; cf. *P. Oxy.* 223 en E 143; 151).
824 : *γνωσκω* (Ge α *γιγνωσκω* : il y a une erreur dans les notes d'Allen).

⁽¹⁾ *Les scholies genevoises de l'Iliade, II, in f.*

848 ; Ge a $\mu\nu$ au-dessus de la ligne (peut-être d'une autre main); il n'y a pas la place pour $\mu\nu$ dans le pap. et ce serait donc au plus, une quatrième divergence entre Ge et le pap. n° 7.

En revanche, on peut encore considérer le cas où le mutisme des apparats critiques indique que notre papyrus et Ge s'accordent avec la très grande majorité des mss. : ce sont les variantes des v. 764, 772, 774, 778, 790, 799, 800 et 845.

La variante *εννιμεγαροισιν* (v. 805) n'est connue d'aucun manuscrit sauf du seul Ge (pour A 396). Par contre des papyrus connaissent le redoublement du μ dans cette expression. Un papyrus de Strasbourg (31-2 verso — début du IIIe p. s. C.), encore inédit et qui s'accorde assez souvent avec Ge, a *εννιμ.* en A 396. Le pap. Mus. Brit. 128 (Ier s. a. C.) a *μμεγαροισι* en Ω 219, 236, 427 (ALLEN, *o. c. p.* 73), or il s'accorde plus particulièrement avec la classe *o* de manuscrits (qui comprend Ge et D, cf. ALLEN, *o. c. p.* 140). Le pap. Mus. Brit. 107 (Ier-IIe siècle p. C.) a *μμεγαροισ* en Σ 435 (il s'accorde parfois avec Ge; cf. ALLEN p. 67). Tous ces fragments ont donc un air de famille.

Allen, dans sa description des papyrus homériques, signale les ressemblances de chacun d'eux avec une famille donnée de mss. du M. A. (voir le résumé p. 81). Aucun n'offre, et de loin, une telle suite de ressemblances avec un mss. connu : 23 (dont 15 importantes) contre 3 (ou 4), toutes insignifiantes.

Le manuscrit Ge (copié au XIIIe siècle), qui est celui qu'utilisa Henri Estienne (cf. NICOLE, *Les scholies genevoises de l'Iliade*, I, p. IX-X) a donc conservé les leçons d'un texte homérique connu en Égypte romaine au Ier siècle p. C.

Ce résultat est important : il ne signifie pas forcément que les 24 chants du manuscrit remontent à un seul et même exemplaire antérieur au Ier s. p. C. (car nous ne savons pas ce qui s'est passé quand le codex s'est substitué aux volumina) mais que, pour le chant E et sans doute aussi pour un certain nombre de chants voisins, au moins, le mss. Ge mérite de reprendre entièrement sa place parmi les meilleurs mss. de *Iliade*.

Les scholiastes ne donnent que peu de renseignements pour les vers 762 à 859 sur les préférences des éditeurs alexandrins. Nous apprenons pourtant qu'aux v. 787, 797, 818, 839 et 857, le pap. n° 7 a des leçons différentes de celles que préférerait Aristarque, avec qui il ne s'accorde que pour la

suppression du v. 808 (condamné aussi par le schol. de A, en Δ 390) et peut-être pour λαζυτο (840) si la leçon de Ptolémée, fils d'Oroandes, pouvait être aussi attribuée à Aristarque à l'école de qui Ptolémée appartenait.

Parmi les 38 variantes préférées par Aristarque et connues de nous pour le chant E, Ge en adopte un peu moins de la moitié et ignore les autres, sans avoir pour cela plus d'inclination pour Zénodote. La naissance de notre type de manuscrit ne remonte donc sans doute pas à l'époque même des correcteurs du Musée.

Le leçon *μιτρην* (v. 857) est recommandée par le grammairien Hérodien qui vécut à Rome sous Marc-Aurèle. Le *P. Oxy.* 223 a pour le vers 118 une leçon qui n'est connue, de son côté, que comme celle d'Hérodien. Celui-ci n'aurait-il pas, dans une certaine mesure, présidé à l'élaboration du modèle commun du pap. n° 7⁽¹⁾, du *P. Oxy.* 223 et de Ge? C'est la question que nous croyons devoir poser. Le commentaire qui précède semble donner à cette supposition une assez forte vraisemblance.

n° 8.

Soc. Pap. 213 (V).

Z 226-309.

Hauteur : 13 cm. Bords d'un demi-centimètre. Longueur moyenne des lignes : 13 cm. Marge : 2 à 3 cm. La recto peut être daté de la fin du IIe siècle. Ce pap. qui ressemble en un peu moins posé au *P. Oxy.* 410 doit se placer dans les premières décades du IIIe siècle. Le copiste paraît avoir été bien négligent.

Col. I.

226 εγχεα δ' αλληλων αλεωμ]εθα και δι [ο]μ[[ε]]ιλου.
πολλοι μεν γαρ εμοι Τρωες] κλειτοι τ επικουροι
κτεινειν ον κε Θεος γε πορ]η[[ν]] και ποσσι κιχειω.
πολλοι δ' αυ σοι Αχαιοι εναιρέ]μεν ὄν κε δυνηαι.

⁽¹⁾ La date proposée : fin du IIe siècle, s'accorde fort bien avec cette suggestion.

- 230 τευχρα δ' ἀλληλοῖς ἐπαμε]ῖψομεν οὐρα καὶ οἶδε
 γνωσιν οἱ ξεινοὶ πατρῷο]ι εὐχομ[[αῖ]]θ' εἶναι·
 Ως ἀρα φωνήσαντε καθ' ἵππ]ων αἰξάντε
 χεῖρας τ' ἀλλήλων λαβέτην κ]αὶ φ[ισί]ωσαντο·
 ἐνθ' αὐτὲ Γλαυκῶ Κρονίδης] . [[υ]]ς ἐξελετο Ζεὺς·
 235 ος πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τευ]χε ἀμείβε
 χρυσεὰ χαλκείων ἑκατομβοί' ἐννε]αβοίων·
 Ἐκτῶρ δ' ὡς Σκαίᾳς τε πύλας καὶ πυργο]ν ἱκάνεν·
 ἀμφ' ἀρα μιν Τρώων ἀλοχοὶ θεῶν ἠ]δε θυγατ[[ε]]ρες
 εἰρομεναὶ παῖδας τε κασιγνητοὺς τε ἐτας] τε·
 240 καὶ ποσῖας οὐ δ' ἐπεῖτα θεοὶς εὐχεσθαι ἀνωγε]ι
 πᾶσας ἐξείης πολλήσι δὲ κηδὲ' ε]φ[ηπί]ο
 Ἀλλ' ὅτε δὴ Πριάμοιο δομὸν περικαλλέ' ἱκ]άνεν
 ξείνης αἰθουσησὶ τετυγμένον αὐτὰ]ρ ἐν αὐτῷ
 πεντηκόντ' ἐνεσαν θαλάμοι ξείλοιο] λιθοῖο
 245 πλῆσιον ἀλλήλων δεδμημένοι ἐνθ]α [[δ]]ε παῖδες
 κοιμῶντο Πριάμοιο παρὰ μνησῆ]ς ἀλοχοῖσι
 κούρων δ' ἑτερῶθεν ἐναντιοὶ ἐνδοθ]εν αὐλῆ[ς
 δωδεκ' ἔσαν τεγεοὶ θαλάμοι ξείλοιο] λι[θ]οῖο
 πλῆσιον ἀλλήλων δεδμημένοι ἐνθ]α [[δ]]ε γὰμβ[ροῖ
 250 κοιμῶντο Πριάμοιο παρ' αἰδοῖης ἀ]λοχο[[σησ]]σιν
 ἐνθα οἱ ἠπιόδωρος ἐναντιῆ ἠλυθε μ]ατηρ
 Λαοδίκην ἐσαγούσα θυγατρῶν εἶδος ἀρισ]τήν·
 ἐν τ' ἀρα οἱ φ]υ χεῖρι ἐπος τ' ἐφατ' ἐκ τ' ὀνομαζ]ε·

Col. II.

- 255 τεκνὸν τιπ]ε[λιπὼν πολέμον θρα]σύν εἰληλοῦθας
 ἠ μάλα δὴ [[τ]][[. .]]ρ. . σ. δυσ[ωνυμοὶ υἱε]ς Ἀχαιῶν
 μαρναμένοι περὶ ἀσί]ν· σ[ε] δ' ἐ[νθαδὲ θυ]μὸς ἀν. αἰκεν
 ἐλθόντ' ἐξ ἀκρῆς πολιο[ς] Δι[ ] [χεῖρας ἀν]ασχεῖν·
 ἀλλὰ μὲν' οὐρα κὲ το[ι] με[λι]ήδ[εα οἶνον] ἐ[ν]εῖκω
 ὡς σπ]εῖσης Δι[ ] . . . . . κ[αὶ] ἀλ[λοῖς ἀθανάτοισι

260 πρωτον επε[ιτα] [[^{δε}α̅ρ]] κ[αυ]τ[ο]ς ονησσαι αι κε πιησθ[α
 ανδρι δε κεκμ[η]ωτι μεν[ο]ς μεγα οινος αξζει
 ως τυνη κεκ[μη]κας [α]μυ[ν]ων σοισιν ετησιν
 Την δ απαφ[ειδομενος] π[ρ]οσεφη κορυθαιολος Εκτωρ·
 μη μοι οινον [αιιρε] με[λι]φρονα φ[οτ]νια μητερ
 265 μη μ αποχ[υιωσης] μεν[ο]ς αλκης τε λ[αθωμ] [[⁴ν]]
 χερσι δ ανιπ[ο]ισ[ιν] . . . . . [ ] οινον
 αζομαι ουδε πη εσ[τ]ι κελειαιφ[ει] Κρονηων
 αιμ[α]τι και λυθρωι πεπαγ[λα]μενον ευ[χετα]ασθα[ι
 αλλα [σ]υ με[ν] π[ρ]ος νηον Αθηναιης [α]γε[λειη]ς
 270 ερχεο [συν] θυεεσσιν αολ[ι]σσαι [[.]] σα γεραιας
 πεπλον δ' ος τις τοι χαρισ[τ]ατος ηδε μεχ[ιστ]ος
 εσ[τιν] ενι μεγαρ[ω] και τοι φιλτατος αυ[τη]
 τον θες Αθηναιης επι γ[ο]υνασιν η[υκομοιο]·
 και οι υποσχεσθαι δυοκ[α] [ι]δεκα β[ου]ς επ[ι] νηωι
 275 ηνις ηκεσ[τας] ιερευσεμεν[η] κ ε[[^λ]] . . . . η
 ασ[τυ] τε και Τρωων αλο[χ] [ου]ς και νηπια τεκ[να]
 αι κεν Τυδεος υιον απ[ο]σχη' Ιλιου [[ε]ι]ρης
 αγριον αιχητην κ[ρ]ατερον μνη[σ]τωρα φοβοιο·
 αλλα συ μεν π[ρ]ος νηο[ν] Αθηναιη[ς] α[γε]λ[[ε]ι]ης
 280 ερχευ εγω δε Π[α]ριη μετελευσομαι οφρα καλεσσω
 αι κ' εθελησ' ειποντο]ς ακουεμεν ως κε οι αυθι

Col. III.

γαια χανοι μετα γαρ μιν Ο[[πο]]λυμπιος ετρ[εφε] πημα
 Τρωσι τε και Πριαμωι μεγαλ[η]τορι τοιο [τε] παισιν
 ει κεινον γε [[ε]ι]δοιμι κατελθοντ Α[[ε]ι]δος ε[ισω]
 285 Φαιην κεν φρεν ατερπου οϊζυρος ε[κ]λελαθεσθαι
 Ως εφ[αθ'] η δε [[δ]]ο[[α]]ουσα ποτι μεγαρ' αμφι[πο]λοισι
 κ[ε]κλε[το]τα[[ο]]ι δ αρ αολισαν κ[α]τα ασ[τυ] γεραια[ς]
 αυτη δ εσ Θαλαμον κατε[β]ησ[ε]το κηωεν[τα]
 ενθ' εσαν οι πεπλοι παμποικιλοι εργα [γυναικων]

290 Σιδον'ων τας αυτος Αλεξανδρος Θεοειδη[ς
 ηγαγε Σι[[.]δουνηθεν επιπλωσ ευρεα [ποντον
 τη[ν οδ]ον ην Ελευνη περ ανήγαγεν ε[υπατερειαν
 των εν αιρι[[.]μενη Εκαβη φερε[[.] δωρο[ν Αθηνη
 295 ος καλλιςτος εην πο[ι]κιλμα[σι]ν ηδε μεγαισ[τος
 αστηρ δ ως απελαμπεν' ε[κε]ιτο δε νεια[τος αλλων
 βη δ ιεναι [π]όλλαι δε μετ[εσ]σεύοντο γ[ε]ραιαι
 Αι δ οτε νηον ικανον Αθ[η]ναιης εν [πολει ακρη
 τησι θυρας [[ι] ωύξε Θεαν[ω] κα[λ]λιπαριος
 Κ[ι]σσηις αλοχο[[ν]] [[.] Αντηνο[ρος ι]πποδαμ[οιο
 300 την γαρ Τρωες εθηκ[α]ν Α[θη]ναιη[ς] ιερ[ε]ιαν
 αι δ' ολολυγηι πασα[ι] Α[θη]νη χειρας αν[ε]σχον
 [η] δ αρα π. : πλον ελο[υ]σα Θεα[ν]ω καλλ[ι]παριος
 [θη]κ[ε]ν Α[θη]να[ι]ης επι γου]νασιν η[υ]κομοιο
 ευχομενη δ ηρα[το Διος κ]ουρηι με[γα]λοιο
 305 ποτνι Αθηναη [ερυσιπ[ο]λι] δια Θεαω[ν
 αξον [δ]η εγχο[ς Διομηδ]. ηδε και α[υ]τον
 πρ[η]νε[α] δ[ος] πεσσειν Σκ[α]μων πρ[ο]παροιθε πυλων
 οφρα τοι αυτικα νην δυοκαιδεκα β[ο]υς επι νηω
 ην[[ε]]ις ηκεσ[ια]ς ιερουτομεν αι κ ελ[ε]ισης

v. 234. *ενα* est d'une seconde main. La lettre qui précède ne saurait être lue ρ.

242. Les mss. n'ont pas le ν épheleystique à *ικανε* (cf. contra 237).

245. (cf. 249). La leçon τε est inconnue des mss. ; quelques-uns ont : γε. Y a-t-il erreur et où réside-t-elle ?

250. l. : α]λοχο(ι)σιν.

251. l. μ]ητηρ.

Au-dessus de 254 peut-être le numéro de la colonne ?

255. τ[ε]ι[ρ]ουσι ne se lit pas.

256. La fin est très fautive. *αικ* en surcharge sur . . σ, ν final sur ι (à moins que ce ne soit l'inverse) — Après *αν* lettre inutile et illisible.

257. *ει* de *ανασχειν*, en surcharge.

258. L'apostrophe après *μεν* n'est pas absolument certaine. η de *μεληδεα* en surcharge.

259. Les traces ne correspondent pas à *πατρι*, leçon de tous les mss.

263. Au début de la ligne un θ peut-être barré.

264. ε de *μητηρ* en surcharge.

266. Après *ανιπτοισιν* (ou le τ est peut-être un π), on n'arrive pas à lire le texte normal du vers.

267. 1. κελαινεφει.
 268. Le dernier α sur un ε. 1. : πεπαλαγμενον.
 272. 1. τοι (πολυ) Φιλτατος.
 275. les deux η en surcharge. La fin est indéchiffrable; 1. : ελεηση.
 278. 1. μηστωρα.
 279. l' ε a été barré à tort.
 284. γε en surcharge. Point sur l' ε barré d' Αιδος (?)
 286. θ sur τ. L'apostrophe après μεγαρ ressemble à un accent grave. (cf. v. 258?).
 287. au-dessus de-κλε-, un gribouillis illisible. 1. : αλλισ(σ)αν.
 289. Le premier ο de παμποικιλοι, en surcharge. l'éd. Budé préfère la var. παμποικιλα.
 290. δον en surcharge sur πο.
 291. [π .]δ en surcharge sur . [π . .]τ.
 294. η au-dessus de la ligne et d'une autre main.
 297. L' αι d' Αθηναιης est peut-être barré. Les deux leçons d'ailleurs sont attestées (!).
 298. ωίξε : le ι a été ajouté après coup dans la ligne, par une autre main. De même pour le second de Κισσηis (v. 299) et le premier d' ιερειαν (v. 300).
 302. π : πλον : trace de deux lettres plus un signe au-dessus de la ligne.
 304. κουρηι; ι adscrit par une deuxième main.
 306. avant ηδε, on ne peut lire le σ attendu, mais plutôt ιν (??).
 307. εδ très douteux. Le ι de Σκαιων ressemble a un γ (à moins que : ι ?).
 308. Dans δυοκ., αι en surcharge.
 309. Dans ιερ., ο en surcharge.
 Sous la colonne III, traces de traits horizontaux et verticaux formant un vague quadrillage (avec quelque chose d'analogue peut-être sous la colonne précédente).
 Le sens de la coronis qui va du v. 301 au v. 308 nous échappe. Cf. *Aegyptus* I (1920), p. 244 sqq. et surtout les productions de la p. 227.

Ce papyrus ne présente pas de variantes intéressantes dans un passage qui n'en a que fort peu d'anciennes. Il convient toutefois de le rapprocher du *pap. Osloensis* n° 7 (publié déjà dans les *Symbolæ Oslenses*, III, p. 20 sq.). Les vers sur lesquels peut porter la comparaison sont les vers 254 à 276. A côté d'erreurs de scribe dans l'un et l'autre, il faut signaler, en plus des signes de ponctuation en 256 (περι αστυ') et 258 (αλ[λα] μεν'), le graphie ηνεις (v. 275) à rapprocher de notre vers 309 (1re main) et que l'édition considérerait volontiers comme un atticisme (inconnu d'ailleurs dans l'apparat critique d'Allen), et surtout le vers 263. Την δ απαμειβομενος προσε[φη etc. est la leçon du *P. Osl.* 7 comme elle est celle du nôtre; elle est inconnue des mss.; l'éditeur des *p. Osl.* (cf. le commentaire dans *Symb. Osl.*, III) la croit tout à fait personnelle au scribe. Il n'en est

évidemment rien et le *P. Osl.* 7 et notre fragment appartiennent à une même famille de papyrus.

Le *P. Osl.* 7, datable du IIIe siècle p. C. et écrit sur le recto, débutait fort probablement par le premier vers de Z (cf. *Symb. Osl.*, III, p. 20); notre pap. n° 8 avec ses 28 vers par colonne devait être précédé de 8 colonnes ($8 \times 28 = 224$ et il débute à 226). *P. Oxy.* VI, 930 nous apprend que « τὸ Ζῆτα » était l'un des chants étudiés à l'école (cf. COLLART, *Rev. de Phil.*, 1932, p. 230); nous verrions dans notre pap. n° 8 une copie à l'usage scolaire : elle comportait 19 colonnes et, par conséquent, devait mesurer environ 2 m. 50.

N° 9.

Soc. Pap. 216 (V).

Z 316-372.

Hauteur du volumen : 15 cm. 5 Hauteur des colonnes : 12 cm. 5 Longueur moyenne des lignes : 11 cm. Presque pas de marge entre les colonnes. Au dos, restes de trois documents dont l'un est écrit avec les fibres verticales; on peut les dater du IIIe siècle. Le verso (?) qui contient les deux colonnes de Z a du être écrit à la fin du IIIe siècle si ce n'est au début du IVe siècle, d'une main assez rapide.

Col. I.

οι οι εποιησαν Θαλαμον] και δωμα και αυλην
 εγγυ]θ[ι τ]ε Π[ριαμοιο και Εκτ]ορος εν πολει ακρηι
 ενθ' Εκ]τωρ ε[ισηλθε] Δ[ι φιλ]ος εν δ αρα χειρι
 εγ]χος [ε]χ ε[νδεκαπηχυ παρ]οιθε δε λαμπετο δου[ρος
 320 αιχ]μη χ[αλκιση] π[ε]ρ[ι δε] χ[ρυσσε]ος Ξε πορκης·
 τον δ ευρ [ε]ν Θαλαμω [π]ερικαλλεα τε[υ]χε επον[τα
 α]σπιδα και Ξωρηκα κα[ι] αγκυλα τοξ αφοωντα
 Α]ργειην Ελευη με[τ] αρ[α] δμωησι γυναιξιν
 ηστο και αμφιπολοι[.].[.]. κλυτα εργα κελευει

325 τον δ Εκτωρ νεικε[σ]σεν [ι]δων αισχροις επεεσι
 δαιμονι ου μεν καλα χ[ο]λον τονδ ενθεο [Φυμω
 λαοι μεν φθινυθουσι περ[ι] π[ο]λιω αιπυ τε τειχ[ο]ς
 μαρναμενοι σφο δ εινεκ αυτη τε πολεμος [τε
 αστυ τοδ' αμφιδεδηα σ[υ] δ αν μαχεσαιο και α[λλω
 330 ει τινα που μεθιεντα [[σ]] ιδοις στυ[[τ]]ερου πολε[μοιο
 αλλ ανα μη ταχα ασ[τ]υ πυρος δηϊοιο Φερη[ται
 Τον δ αυτε προσεειπεν Αλεξανδρος Φ[ε]σε[ιδης
 Εκτορ· επει μ[ε] κ[α]τ αι[σ]αν ενεικεσ[α]ς ουδ υ[περ] αισαν
 τουνεκα τοι] ερε[ω] σ[υ] δε συνθεο και μ[ε]νυ ακουσον
 335 ου τοι εγω Τρωων] τοσσον χολωι ουδ[ε] νεμε[σσι
 ημην εν Θαλαμ]ω[ι] εθελον δ αχει' προτ[ραπεσθαι
 νυν δε με παρειπο]υσ αλοχος μαλακ[οις επεεσσι]ν
 ωρμησ' εσ πολεμον δο]κει δε μοι ωδε κα[ι] αυτω
 λωιον εσσεσθαι νικη δ]επαμει[ε]ται ανδρας
 340 αλλ' αγε νυν επιμειν]ον Αρη[ι]α τευχεα [δυω
 η ιθ' εγω δε μετειμι κι]χησεσθαι δε σ [ο]ιω
 Ως φατο τον δ' ου τι προσ]εφη κορυθαι[ολος Ε]κ[τωρ
 τον δ' Ελενη μυθοισι] προσηδα [μειλιχοισι
 δαερ εμειο κυνος κακ]ομηχανου ο[κρυοεσσης
 κθ

Col. II.

345 ως μ οφε[λ] ηματι τω οτε με πρωτον τεκε μήτηρ
 οιχεσθαι π[ρο]φερουσα κακη ανεμοιο Φυελλα
 εις ορος η ει[ς] κ[υ]μα πολυφλοισβοιο Θαλασσης
 ενθα με κυμ α[πο]ερσε παρος ταδε εργα γενεσθαι
 αυταρ επει τα[δε γ' ωδε θεοι κακα τεκμηραυτο
 350 ανδρος επειτ[ω] φελλον αμεινονος ειναι ακοιτις
 ος ηδη νεμεσ[ιν] τε και αισχεα πολλ' ανθρωπων
 τουτωι δ ουτ αρ[ν] νυν φρενες εμπεδοι ουτ' αρ' οπισσω
 εσονται· τω κ[αι] μιν επαυρησεσθαι οιω
 αλλ αγε νυν ει[σε]λθε και ερεο τωδ' επι διφρω

- 355 δαερ' επει σε μ[αλισ]τα πονος φρενας αμφιβεδηκεν
 εινεκ εμειο κ[υνος και Αλεξανδρου ενεκ' ατης
 οισιν επι Ζευσ[Ξηκε κακον μορον ως και οπισσω
 ανθρωποισι π[ελω]μεθ' αιιδιμοι εσσομενοισι
 Την δ ημεισ[ε]τ' επειτα μεγας κορυθαιολος Εκτωρ
 360 μη με καθιζ[ε] Ελενη φιλεουσα περ ουδε με πεισεις
 ηδη γαρ μοι [θυμος επεσσυται οφρ' επαμυνω
 Τρωεσσ' οι με[γ]υ' εμειο ποθην απεοντος εχουσιν
 αλλα συ γ'ορν[υ]θι τουτον επειγεςθω δε και αυτος
 ως κεν εμ' εν[τοσθεν] πολιος καταμαρψη εοντα
 365 και γαρ εγ[ω]ν ο[ικον] δε ελευσομαι οφρα ιδωμαι
 οικηας αλοχ[ον] τε φιλην και νηπιον υιον
 ου γαρ ετ' οιδ' ει σφιν υποτροπος ιξομαι αυθις
 η ηδη μ' υπο[χερσι] θεοι δαμοωσιν Αχαιων
 Ως αρα φωνη[σας] απεβη κορυθαιολος Εκτωρ
 370 αιψα δ επειτ ι[κανε] δομους ευ ναιεταοντας
 ουδ ευρ' Ανδ[ρομαχην] λευκωλενον εν μεγαροισιν
 αλλ' η γε ξυν[παιδι και αμφιπολω] ευπεπλω

- v. 323. l. : Αργειη δ Ελενη. Cette expression se retrouve plus fréquemment à l'accusatif; d'où l'erreur.
 324. il ne reste que la place pour 4 lettres. l. : αμφιπολοι(σι)[π]ε[ρι]κλυτα?
 325. trace d'un tréma sur ιδων.
 329. l. αμφιδεδηε.
 337. le premier α de μαλακοις en surcharge sur un σ.
 339. le scribe a confondu μ et ε. Il est curieux de constater le même genre d'erreur dans un mot très proche du pap. n° 8 (Z 263).
 340. dans Αρηια, le ρ est particulièrement douteux, mais il n'y a pas de variante possible.
 355. après δαερ, une sorte d'accent aigu, probablement un signe de ponctuation comme dans le pap. n° 6 (E 450; 452; 457).
 360. le ζ de κατιζ peut-être en surcharge.
 368. L'apostrophe est douteuse.
 370. l. επειθ.
 372. ξυν : le ξ sur un σ.

La première colonne a 29 lignes (d'où $\overline{\kappa\theta}$ en bas); la seconde 28. Les colonnes précédentes avaient probablement presque toutes 29 lignes et étaient

au nombre de 11. Tout le chant Z aurait occupé un rouleau d'environ 2 m. 30 de longueur.

Peu de variantes à signaler sauf *ου γαρ ετ' οιδ'* (v. 367, cf. le mss. Ge).

Si l'on considère les pap. n° 6, 8 et 9, on constate qu'ils sont du même siècle (réserve faite des difficultés de datation), qu'ils sont sur des versos de document, que chacun des volumina semble bien avoir commencé par le premier vers du chant auquel appartient le fragment et que (sauf la 1re colonne du pap. n° 8) les colonnes sont uniformément de 28 lignes. Or tous ces papyrus de la Société de Papyrologie font partie d'un même lot acheté chez un marchand. Le nombre des origines possibles est très restreint; autrement dit, il est *a priori* tout à fait vraisemblable que plusieurs papyrus de cet ensemble viennent d'une même localité. Dans ces conditions, ces trois papyrus doivent avoir même origine et sans doute aussi sont-ils de la même époque qui serait un peu postérieure au milieu du IIIe siècle. Ils étaient destinés probablement à l'usage scolaire et représentent une sorte d'«édition locale» plus ou moins commercialisée et «standardisée».

N° 10.

I. F. A. O. n° 312 (R).

H 65-86.

Trouvé à Oxyrhynchus. Fragment d'une colonne. Grande écriture plutôt maladroite, rappelant le *P. Oxy.* 209, daté du début du IVe siècle par les éditeurs. Nous n'oserions toutefois descendre aussi bas pour le pap. n° 10 qui par certains caractères fait songer au début du Haut Empire.

65   τοιαι αρα σιχες ειατ' Αχα]ιων τε [Τρωων τε
               εν πεδιω Εκτωρ δε μετ' α]μφοτεροισιν[ειπε
               κεκλυτε μεν Τρωες και ε]υκνημειδ[ες Αχαιοι
               οφρ' ειπω τα με θυμος ενι σί]ηθεσσι κε[λευει
               ορκια μεν Κρονιδης]υψιζυγος ουκ ε[τελεσσειν
 70   αλλα κακα φρονεω]ν τεχμαιρεται[αμφοτεροισιν
               εις ο κεν η υμεις Τρο]ιην [ευ]πυργον ελη[τε

η αυτοι παρα νηυσ]ε [δ]αμειετε ποιν[τοποροισιν
 υμιν δ' εν γαρ εασιν] αρι[σ]τηες Παν[αχαιων
 των νυν ον τιν]α [θυ]μος εμοι μ[αχεσασθαι ανωγει
 75 δευρ' ιτω εκ παντ]ων προμος εμμ[εναι Εκτορι διω
 ωδε δε μυθεομαι] Ζευσ δ αμμ επι[μαρτυρος εστω
 ει μεν κεν εμε κε]ινος εληι τανα[ηκει χαλκω
 τευχεα συλησας] Φερετω κοιλας ε[πι νηας
 σωμα δε οικαδ' ε]μού δομεναι π[αλιν οφρα πυρος με
 80 Τρωες και Τρωω]ν αλοχοι λελαχω[σι Θανοντα
 ει δε κ'εγω τον ελ]ω' δωτη δε μοι ευχ[ος Απολλων
 τευχεα συλησας] οισω ποτι Ιλιον ι[ρην
 και κρεμωω πο]τι νηον Απολλωνος [εκατοιο
 τον δε νεκυν επ]ε νηας ευσσελ[μους αποδωσω
 85 οφρα ε ταρχυσω]σι καρη κομωω[ν]τ[ες Αχαιοι
 σημα τε οι χενωσι]ν επι φλατει Ελλ[ησποντω

v. 67. l. : ευκνημιδες.

81. le ι ajouté à ελω par une autre main ne s'explique guère que par quelque grossière confusion avec un suffixe d'optatif, appelé par la forme δωτη.

Ce fragment a le texte de la vulgate (71 : ελητε - 72 : δαμειετε - 82 : ποτι);
 La leçon δωτη (81) se retrouve dans trois bons mss. (A, B et D) et sous la
 forme δωη dans le Ge. Sur cet optatif qui n'apparaîtrait qu'avec la lettre
 d'Aristée, cf. la *Grammaire* de MAYSER I, 2 (2e éd.) p. 88.

N° 11.

Soc. Pap. 212 (R).

H 283-298 et 313-343.

Hauteur du volumen : 23 cm. Hauteur d'une colonne : 17 cm. Longueur
 moyenne de la ligne : 12-13 cm. Marge de 3-4 cm. Il reste peu de la 1re co-
 lonne qui devait avoir aussi 31 lignes L'écriture est du IIIe siècle et ressemble
 beaucoup à celle du *P. Ryl.* 542 (cf. pl. ix) qui contient E 473-95 (cf. encore
 Schubart 93).

Col. I.

283	Τελ]αμω[ν]ιος Αἴας	puis 2 lignes manquantes
286	α]ν ουτος· Εκτ]ωρ· βιην τ]ε εσσ[ι δηιοτητο]ς	
291	δαι]μων	puis 2 lignes manquantes.
294	Αχαι]ους	puis 3 lignes manquantes.
298	αγω]να	puis 14 lignes manquantes.

Col. II.

313	Οι δ' οτ]ε δη κλισι[ησιν εν Ατρειδαο γενοντο Τοισι [δε βουν ιερουσεν αναξ ανδρων Αγαμεμνων	
315	αρσενα πενταστη[ρον υπερμενει Κρονιωνι τον δερρον αμφι θ' επον[και μιν διεχευαν απαντα μιστυλαν τ αρ επισ]αμ[ενως πειραν τ' οβελοισιν > ωπτησαν τε περιφραδεως ερ[υσαντο τε παντα αυταρ επει παυσαντο πονου τε[τυκοντο τε δαιτα 320 δαινουτ ουδε τι Συμοξ εδευετο δαιτος ε[ι]σ[ησ νώτοισιν δ Αιαντα διην[εκεε]σσι γεραιρειν ηρωσ Ατρειδης ευρυ κρειων Αγαμεμνων αυταρ επει ποσιος και εδητυοξ εξ ερον εντο τοισ ο γερων πα[μπρωτος] υφαινειν ηρχετο [μητιν 325 Νεσ]ιωρ ου και προσθηεν α[ρισ]τη φαινετο βουλη ο σφιν ευφρονεων αγο[ρησατο και μετεσιπεν Ατρειδη τε και αλλο[ι] αριστη[ες Παναχαιων > πολλοι γαρ τεθνασι κερη κ[ομοωντες Αχαιοι των νυν αιμα κελαινον [ευρροον αμφι Σκαμανδρον	

330 εσκέδασ οξυς Αρης· ψυχαι δ [Αιδος δε κατηλθον
 τω σε χρη πολεμον μεν αμ ηοι παυσα[ι Αχαιων
 >—| αυτοι δ αγρομ[ε]ν[οι] κυκλησομεν ευθαδ[ε νεκρους
 βουσι και ημιονοισιν]· αταρ [κατακειομεν αυτους
 [τυτθον απο τρο νεων ως κ'οσ'εα παισιν εκαστος
 335 οικαδ' αγη οτ' αν αυτε] νεωμεθα πα[τ]ρ[ι]δα γαιαν
 > τυμβον δ αμφι πυρην ενα χενομεν εξαγαγοντε[s
 > ακριτον εν πεδιω· πτερι δ αυτον δειμομεν ωκ[α
 πυρ]γους υψηλους ειλαρ νηων τε και αυτων
 > εν δ ουτο[ι]σι πυλας ποιη[σο]μεν ευ αραρυι[α]ς
 340 οφρα δι αυταων ιππηλα[σι]η οδος ειη
 > εκτοσθεν δε βαθειαν ορυξομεν εγγυθι ταφρον
 η χ ιππον και λαον ερυκακ^{οι}ε' αμφις εουσα
 μη ποτ επιβρισηι πολεμος Τρωων αγερω[χων

v. 294. lire peut-être quand même Αχαιοις.

v. 317. l. μισυλλον.

339. la première lettre est très grande. l. : αυτοισι — le premier αρ de αραρυιας en surcharge sur γι.

Deux fragments du même papyrus ont respectivement μεν et ον.

Les leçons sont celles de la majorité des mss., sauf au v. 337 qu'Allen donne comme suit : ακριτον εκ πεδιου· ποτι δ'αυτον δειμομεν ωκα, avec les variantes : εν πεδιω; προτι/περι (cf. H 436). La forme πτερι est surprenante et on ne saisit pas comment elle a pu subsister dans un pap. qui, autrement, est très soigneusement écrit. La diplé en marge renvoyait à un commentaire qui portait sans doute sur ce point.

La papyrus a un certain nombre de diplés encore visibles. Aux vers 328 et 339 elles concordent avec celles du mss. A; celles des v. 318, 336, 337, 341 lui semblent personnelles ainsi que le signe ressemblant à une diplé prolongée à droite par un T horizontal qui est à la hauteur de 332 (peut-être une diplé obelismenée).

Le volumen avait fort probablement 10 colonnes de 31 vers chacune avant le vers 313. L'ensemble du chant H (soit 15 colonnes) devait mesurer près de 2 m. 50.

N° 12.

Soc. Pap. 263 (R).

Θ 150-162.

Fragment d'une écriture proche de Schubart 83-5 et 89, datant par conséquent de la fin du IIe siècle ou du début du IIIe.

150   *ως ποτ' απειλησει τοτε μ]οι χᾶνοι ευ[ρεια χθων*
               Τον δ' ημειβετ' επειτα γερ]ηνιος ιπποτ[α Νεστωρ
               ω μοι Τυδεος υιε δαιφρο]νος οἶον ει[πες
               ει περ γαρ σ' Εκτωρ γε κακ]ου και ανα[λκιδα φησει
               αλλ' ου πεισονται Τρωες κα]! Δαρδανιω[νες
 155   *και Τρωων αλοχοι μεγαθυ]μων ασπισια[ων*
               των εν κونيησι βαλες θαλε]ρους παρακοιτα[ς
               Ως αρα φωνησας φυγαδε τρ]απε μωνυχα[ς ιππους
               αντις αν' ιωχμον επι δε Τρ]ωες τε και [Εκτωρ
               ηχη θεσπεσιη βελεα σ]ο]νοεντα λεο[ντο
 160   *τω δ' επι μακρον αυσε μεγα]ς κορυθαιολ[ος Εκτωρ*
               Τυδειδη περι μεν σε τιον Δα]ναοι ταχυπ[ωλοι
               εδρη τε κρεασιν τε ιδε πλειοι]ς δεπα[εσσι

v. 152. Noter l'accentuation fautive d' οἶον comparé au texte de la vulgate. Le haut de la haste verticale du demi H disparaît dans le signe de l'esprit rude.

N° 13.

Soc. Pap. 245 (V).

Θ 362-399.

C'est le dos du papyrus n° 4 (Δ 475-508); nous renvoyons à ce qui a été dit plus haut.

ου]δε [τι των μεμνηται ο οι μαλα πολλακις υιον
τε]ρο[μενον σωεσκον υπ' Ευρυσθηος αεθλων
ητ]οι ο[μεν κλαιεσκε προς ουρανον αυταρ εμε Ζευς

365 τω επ[αλεξησουσαν απ' ουρανοθεν προιαλλεν
 ει [γ]αρ εγ[ω ταδε ηδε' ενι Φρεσι πευκαλιμησιν
 εντε μ[ιν εις Αιδαο πυλαρταο προυπεμψεν
 εξ Ερεβευς α[ξουντα κυνα στυγερου Αιδαο
 ουκ αν υ[π]εξ[εφυγε Στυγοσ υδατοσ αιπα ρεεθρα
 370 υ[υ]ν δ εμε [μεν στυγει Θετιδοσ δ εξηνυσε βουλασ
 η οι γουνα[.]]τ[ε] εκυσσε και ελλαβε χειρι γενειου
 λισσομενη τ[ι]μησαι Αχιλλα πτολιπορθον
 εσ[θ]αι μαν ο[τ' αν αυτε φιλην γλαυκωπιδα ειπη
 α]λλα συ μεν υ[υ]ν νωιν επεντυε μωνυχασ ιππουσ
 375 ο]φρ αν εγω κατ[αδυσα Διοσ δομον αιγιοχοιο
 τε]υχ[ε]σιν εσ[ω]λεμον Φωρηξομαι οφρα ιδωμαι
 ει] νωιν Πριαμ[οιο παισ κορυθαιολοσ Εκτωρ
 γη]θησει προφα[νευτε ανα πτολεμοιο γεφυρασ
 η τι]ξ και Τρωω[ν κορει κυνασ ηδ' οιωνουσ
 380 δημ]ω και σαρκ[εσσι πεσων επι νηυσιν Αχαιων
 Ωσ ε]φατ ουδ α[πιθησε θεα λευκωλενοσ Ηρη
 382 η με]ν εποικ[ομενη χρυσαμπυκασ εντυεν ιππουσ
 384 αυταρ] Αθηнайη κουρη Δ[ιοσ αιγιοχοιο
 385 πεπλ]ρον μεν κατεχευεν [εανον πατροσ επ' ουδει
 ποι]κιλ . . αρ αυτη ποιη[σατο και καμε χερσιν
 η δε χ]ιτω[ν]ενδυσα Διοσ [νεφεληγερεταο
 τευχ]εσιν εσ[ω]λεμον Φω[ρησσετο δακρυοεντα
 εσ δ'] οχεα φλο[γ]εα ποσι βη[σσετο λαζετο δ' εγχοσ
 390 βριθ]υ μεγα σλιβαρον τω [δαμνησι σλιχασ ανδρων
 ηρωων τοι]σιν τε κοτεσσ[εται οβριμοπατρη
 Ηρη δ]ε μασλιγι Φωωσ επ[εμαιετ' αρ' ιππουσ
 αυτο]ματ[αι] δε πυλαι μυ[κον ουρανοσ ασ εχον Ωραι
 της] επιτετραπται μεγα[σ ουρανοσ Ουλυμποσ τε
 395 ημε]ν αν[α]κλειναι πυκιν[ον νεφοσ ηδ' επιθειναι
 τη ρα] δι αυταων κεντρην[εκεασ εχον ιππουσ
 Ζευσ δ]ε π[α]τηρ Ιδηθεν επ[ει ιδε χωσατ' αρ' αινωσ
 Ιριν δ' ωτρ]υνε χρυσοπτερ[ον αγγελεουσαν
 βασκ' ιθι Ιρι] ταχια παλιν τρ[επε μηδ' εα αυτην

v. 386. *αρ* est certain; peut-être un *ρ* avant. Tous les mss. ont : *ποικιλων ον ρ*'.

395. l : *ανακλιναι*.

399. l. *ταχσεια*.

Le v. 383 manque comme dans un certain nombre de mss.; la seule leçon à signaler est : *νωιν* (v. 377), recommandée par Zénodote et admise par de nombreux mss.

On ne voit pas ce qui a pu associer dos à dos, dans ce papyrus, un passage du chant Δ et un passage de Θ. Si le premier écrit des deux vit son verso réutilisé parce que le volumen s'était abîmé, cela implique à la fois que ce volumen contenait plus que le chant Δ (qui s'arrête peu après le fragment conservé) et que très probablement le verso n'est pas de la même main que le recto. D'un autre côté il est difficile de croire que le recto puis le verso du reste du volumen ait contenu l'intervalle entre Δ 508 et Θ 366, ce qui supposerait un volumen excessivement long et un nombre variable de lignes par colonne. Ni l'une ni l'autre des hypothèses n'est satisfaisante.

N° 14.

Soc. Pap. 224 (R).

K 258-281.

Début d'une colonne très mal conservée. Petite écriture rappelant peut-être Schubart 86. IIIe siècle ?

ταυρειην] αφαλ[ον τε και αλλοφον η τε καταιτυξ
 κεκλη]ται ρυεται [δε καρη Θαλερων αιζηων
 260 Μηριον]ης δ Οδυσηι δ[ιδου βιον ηδε Φαρετρην
 και ξιφος] αμφι δε οι κυ[νεην κεφαληφιν εθηκε
 [ρινου ποιητην πολεσιν δ' εντοσθεν ιμασιν]
 [εντετατο σίερεως εκτοσθε δε λευκοι οδοντες]
 αργιοδο]ντος νο[ς Θαμεες εχον ενθα και ενθα
 265 ευ και ε]πισ[αμενω]ς μεσση δ' ενι πιλος αρηρει
 την ρα ποτ']. . Ελεων[ος Αμυντορος Ορμενιδαο
 εξελετ' Αυ]τολγκος [πυκνιον δομον αντιτορησας
 Σκανδειαν]δ' αρα δωκ[ε Κυθηριω Αμφιδαμαντι
 Αμφιδαμα]ς με δώ. [ξεινηιον ειναι

270 αυταρ ο Μη]ρι[ο]νη δ[ωκ]ε[ν ω παιδι φορηναι
 δε τοτ' Οδυσσ]ηος πυκα[σεν καρη αμφιτεθεισα
 [Τω δ' επει ουν οπλοισιν επι δεινοισιν εδυτην]
 βαν ρ']ιεναι λιπετη[ν δε κατ' αυτοθι παντας αριστους
 [·^{ιδs}δεξιον ηκεν ερω[διον εγγυς οδοιο
 275 Παλλ]ας Αθηναιη τοι δ[ουκ ιδον οφθαλμοισιν
 νυ]χτα δι ορφναιην αλ[λα κλαγξαντος ακουσαν
 χαιρ]ε δε τωι ορνιθι Οδ[υσευς ηρατο δ' Αθηνη
 κλυ]θι μοι αι[γ]ιοχ[οιο Διος τεκος η τε μοι αιει
 εν πα]ντεσσι προ[νοισι παριστ[ασαι ουδε σε ληθω
 280 κινυ]μενος νυ[ν αυτε μαλιστα με φιλαι Αθηνη
 dos δε]ε φ[αλιν ε]πι[ν]ηας ευκλειας αφικεσθαι

v. 259. après κεκληται, signe de ponctuation (cf. E 450; 452; 457 et Z 355 dans nos fragments).

L'esprit rude très grand, d'une autre main.

262. Il en reste des traces inidentifiables. Par contre, 263 et 272 ont complètement disparu.

266. avant Ελεωνος, au lieu de εξ, on lirait plutôt οξ (?).

269. Le scribe a peut-être écrit : με ^{Μο[λω} δωκ[ε] en oubliant de corriger με en δε.

274. l. τοισι δε δεξιον. ιδε est d'une autre main (ε cursif).

281. Les quatre lettres pointées sont toutes douteuses.

La leçon ορνιθι (277) est connue de certains mss. et d'Eustathe. — μοι (278) semble la leçon de la majorité des mss.

N° 15.

I. F. A. O. 112 (V).

Φ 414-424.

Début d'une colonne. Le recto est de la 1re moitié du IIe siècle. Le verso (à rapprocher de *P. Oxy.* 408 et surtout 410) ne saurait être postérieur de beaucoup à 150 p. C.

414 καλλιπες αυταρ Τρωσιν υπερ]φιαλοισιν αμυνε[ις
 415 Ως αρα φωνησασα παλιν τρ]επεν οσσε φαε[ινω
 τον δ' αγε χειρος ελουσα Διο]ς [θ]υγατηρ Αφρο[διτη
 πυκνα μαλα σιναχον]τα μ[ο]γισ δ εσαγει[ρετο θυμον

την δ' ως ουν ενοησε θε]α λ[ε]υκωλενος [Ηρη
 αυτικ' Αθηναϊν επεα πτ]εροεντα π[ρ]οσηυδα
 420 Ω ποποι αιγιοχοιο Διος τε]κος Ατρυτω]νη
 και δ' αυθ' η κυναμυια αγει]β[ρ]οτο[λ]ο[ι]γον [Αρηα
 δηιου εκ πολεμοιο κατα κ]λονον[αλλα μετελθε
 Ως φατ' Αθηναϊη δε μετεσσ]υτο [χαιρε δε θυμω
 και ρ' επιεισαμενη προς σ]η[θε]α χ[ειρι παχειη

Ce fragment nous donne quatre leçons *αμυνεις* (414), *τρεπεν* (415), *Διος θυγατηρ* (416) et *μογισ* (417) qui sont toutes celles de la vulgate.

II

ODYSSÉE.

N° 16.

I. F. A. O. 231 (R).

α 145-155.

Fragment d'une écriture qui rappelle le Schubart 76, tout en étant plus élégante. A dater du 1er siècle p. C., comme plusieurs autres fragments qui suivent.

145 εξειη]ς εξ]οντο κατα κλισμους τε θυρονους τε
 τοισι δ]ε κ[ηρυκες μεν υδωρ επι χειρας εχευον
 147 σ[ι]τον δε δ[μωαι παρευνηνεον εν κανεοισιν
 149 οι]δ[επ'] ονε]ιαθ' ετοιμα προκειμενα χειρας ιαλλον
 150 Α[υ]τ[αρ] επε[ι ποσιος και εδητυος εξ ερον εντο
 μν[ησ]ηρες τοισιν μεν ενι φρεσιν αλλα μεμηλει
 μολπη τ ορ[χησ]ις τε τα γαρ αναθηματα δαιτος
 κηρυξ δ εν [χερσιν κιθαριν περικαλλεα θηκε
 Φ[ημ]ιω ρς[ρ' ηειδε παρα μνησ]ηρσιν αναγκη
 155 ητοι ο φορ]μιζων ανεβαλλετο καλον αιειδεν

Le vers 148 manque, comme dans certains mss. et dans l'éd. de V. Bérard.

v. 152 : après *μολπη τ* une sorte d'accent grave qui doit plutôt être l'apostrophe attendue.

P. Gabra.

N° 17.

α 239-246.

Ce fragment écrit sur le recto vient d'Hermoupolis⁽¹⁾. Écriture fine, postérieure à celles de Schubart 78 et 79. IIe siècle.

239 τω κεν οι τυμβον] μεν επ[οιησαν Παναχαιοι
 240 ηδε κε και ω παιδι μ]εγα κλεος [ηρατ' οπισσω
 νυν δε μιν ακλειως] Αρπυιαι α[νηρειψαντο
 οιχετ' αισλος απυσ]ος εμοι Θεοι κακ[
 ουδε τι κ]εινον οδυρομεν[ος στεναχιζω
 οιον επει νυ μοι αλλα] Θεοι κακα κ[ηδε' ετευξαν
 245 οσσοι γαρ Νησοισιν ε]πικρατε[ουσιν αριστοι
 Δουλιχιω τε Σαμη τε]κα[ι υ]λ[ηεντι Ζακυνθω

Le scribe s'est fourvoyé au v. 242 et a dû copier la fin du v. 234 ou celle du v. 244. De toutes façons, ce vers sous cette forme n'est pas scandable.

N° 18.

I. F. A. O. 266 (R).

⊕ 501-511.

Écriture semblable à celle du papyrus n° 16, en un peu plus ancien. Fin du Ier siècle a. C. ou début du Ier siècle p. C.

501 βαντες απεπλειον πυρ εν κλισιησι βα]λουτες
 Αργειοι τοι δ' ηδη αγακλυτον αμφ' Οδυ]σηα
 ειατ' ενι Τρωων αγορη κεκαλυμμενοι επ]ρωι
 αυτοι γαρ μιν Τρωες ες ακροπολιν ερυσα]ντο

⁽¹⁾ Nous tenons à remercier ici M. le professeur Sami Gabra qui nous a autorisé à publier ce papyrus.

505   ως ο μιν εσθήκει τοι δ' ακριτα πολλ' αγ]ορευον
ημενοι αμφ' αυτον τριχα δε σφισι ηνδα]νε βουλη
ηε διαπληξαι κοιλον δορυ νηλει χαλχ]ωι
η κατα πετραων βαλεειν ερυσαντας ε]π ακρας
η' εααν μεγ' αγαλμα Θεων Θελκτηριου ει]ναι
510   τη περ δη και επειτα τελευτησεσθαι εμε]λλεν·
αισα γαρ ην απολεσθαι επην πολισ αμφικαλ]υψηι

v. 508. la var. *ακρας* est bien attestée.

v. 511. Sous les deux dernières lettres une barre verticale qui pourrait appartenir à une lettre de la ligne suivante.

N° 19.

I. F. A. O. 75 (R).   ρ 331-335 et 356-364.

Début de deux colonnes d'une écriture apparentée à celle de Schubart 75.
Première moitié du 1er siècle p. C. ?

Col. I.

331   κειμενον ενθαδε δαιτρος εφιζεσκε] κρεα πολλα
δαιομενος μνησθήρσι δομον κατα δαι]νυμενοισι
τον κατεθηκε φερων προς Τηλεμαχοιο] τραπεξαν
αντιον ενθα δ' αρ' αυτος εφεζετο τω δ' αρα κ]ηρυξ
335   μοιραν ελων ετιθει κανεου τ' εκ σιτου αε]ιρας

Col. II.

356   Η ρα κ[αι αμφοτερησιν εδεξατο και κατεθηκεν
αυθι π[οδων πρόπαροιθεν αεικελης επι πηρης
φ ησθιε [δ' εως ο τ' αιιδος ενι μεγαροισιν αιιδεν
> ευθ [ο] δεδ[ειπνηκειν ο δ'επαυετο Θειος αιιδος

360 μνηστήρ. [δ'ομαδησαν ανα μεγαρ' αυταρ Αθηνη
 αγχι παριστ[αμενη Λαερτιαδην Οδυσηα
 ωτρ]υν ω[ς αν πυρνα κατα μνηστήρας αχειροι
 γνοι]η δ οι[τινες εισιν εναισιμοι οι τ' αθεμιστοι
 αλλ' ο]υδ' ω[ς τιν' εμελλ' απαλεξησηεν κακοτητος

- v. 358. en marge un signe à interpréter sans doute comme Φ (phi rho). cf. *l'anecdote Parisinum*, d'après Gardthausen (*Griech. Pal.*, II, p. 412).
359. La diplé se rapporte sûrement à la condamnation des v. 359-364, condamnation reprise par la plupart des modernes.
360. Bien que dans cette écriture σ et ϵ se ressemblent, on lit sans aucun doute après le ρ un σ , au lieu de $-\epsilon[ς$ attendu.
363. δ , variante à la place de θ .

N° 20.

I. F. A. O. 311 (R). υ 29-32.

Écriture d'époque romaine, sans qu'on puisse autrement préciser.

329 οππως δη μνηστήρσιw αναιδ]εσι χ[ε]ιρας ε[φ]ησει
 μουνος εων πολεσι σχεδοθεν] δε οι ηλθεν Αθην[η
 ουρανοθεν καταβασα δεμας δ' ηικτο] γυυ[α]ικ[ι].
 σ[τ]η δ' αρ' υπερ κεφαλης και μιν προς] μυθ[ον εειπε

Ce fragment contient le v. 31 condamné par certains.

N° 21.

I. F. A. O. 21 (V). χ 243-274.

Deux colonnes de 16 lignes chacune. Ce texte du chant χ avait peut-être deux vers de moins que les éditions ordinaires. Le recto est encore ptolémaïque (1er siècle a. C.); ce qui confirme la date du texte homérique (proche du pap. n° 18), à savoir : le règne d'Auguste ou de Tibère.

Col. I.

243 Πεισανδρος τε Πολυκτοριδης Πολυβος [τε δαιφρων
 οι γαρ μνηστήρων αρετη εσαν ε]ξοχ αρισ[τοι
 245 οσοι ετ' εξων περι τε ψυχων ε]μαχοντο
 τους δ' ηδη εδαμασσε βιος και τα]ρφες ιοι
 'Τοις δ' Αγελεως μετεειπε επος π]αυτεσσι πιφανσκων
 ω φιλοι ηδη σχησει ανηρ οδε χειρας] απατους
 και δη οι Μεντωρ μεν εβη κενα ευγ]ματα ειπων
 250 οι δ' οιοι λειπονται επι πρωτησι θυρ]ηισι
 τω νυν μη αμα παντες εφιετε δ]ουρατα μακρα
 αλλ' αγεθ' οι εξ πρωτον ακοντισα]τ αι κε ποθι Ζε[υς
 δωη Οδυσσηα βλησθαι και κυδος α]ρεσθαι
 των δ' αλλων ου κηδος επην ουτος] γε πεσησιν
 255 Ως εφαθ' οι δ' αρα παντες ακοντισαν] ως εκλενευ
 ιεμενοι τα δε παντα ετωσια θυκ]εν Αθηνη
 των αλλος μεν σταθμον ευστ]αθ]εος μεγαροιο
 βεβληκειν αλλος δε θυρην πυκιν]ως αρ[αρι]αν

Col. II.

260 αλ[λου δ' εν τοιχω μελιη πεσε χαλκοβαρεια
 αυ[ταρ επει δη δουρατ' αλευαντο μνηστήρων
 τοι[σ' αρα μυθων ηρχε πολυτλας διος Οδυσσευς
 Ω φιλοι ηδη μεν κεν εγω ειποιμι και αμμι
 μν[ηστήρων ες ομιλον ακοντισαι οι μεμαασιν
 ημ[εας εξεναριξαι επι πρωτεροισι κακοισιν
 265 Ως ε[φαθ' οι δ' αρα παντες ακοντισαν ο]ξα δουρα
 αντ[α τιτυσκομενοι Δημοπτολεμον μεν Οδυσσευς
 Ευρυ[αδην δ' αρα Τηλεμαχος Ελατον δε συβωτης
 Πει[σανδρον δ' αρ' επεφνε βων επιβουκολος ανηρ
 ο]μ[μεν επειθ' αμα παντες οδαξ ελον ασπετον ουδας
 270 μ[νηστήρες δ' ανεχωρησαν μεγαροιο μυχον δε

τοι δ [αρ' επηιξαν νεκυων δ' εξ εγχε' ελοντο
 Αυτ[is δε μνησίηρες ακουτισαν οξεα δουρα
 ιεμ[ενοι τα δε πολλα ετωσια Ξηκειν Αθηνη
 των[αλλος μεν σταθμον ευσταθεος μεγαροιο

v. 255. ξ très douteux; on lit plutôt θ.

259. les lettres sont plus grandes que dans la colonne précédente.

273. Entre ce vers et le suivant, barre horizontale dans la marge.

N° 22.

Soc. Pap. 221 (R).

ω 141-150.

Début d'une colonne. Belle onciale, plus fine que celle du pap. n° 11.
 II-IIIe siècle.

141 ως τριετες με]ν εληθε δολωι και επειθεν Αχαιους
 αλλ' οτε τετρατο]ν ηλθεν ετος και επηλυθον ωραι
 και τοτε δη τι]ς ειπε γυναικων η σαφα η[δη
 145 και την γ' αλλυο]υσαν εφευρομεν αγλαον [ισιον
 ως το μεν εξετ]ελεσσε κ[αι ο]υκ εθελουσ υ[π' αναγκης
 ευθ]ηκεν υφηνασα μεγαν ιστ[ον
 πλυνας' ηελιω εναλιγκισ]ν ηε σεληνη
 και τοτε δη ρ' Οδυσηα κακος] ποθεν ηγαχ[ε δαιμων
 150 αγρου επ' εσχαστην οθι δωμ]ατα ναιε συβω[της

v. 142. ηλθεν : ν épheleystique (cf. *P. Ryl.* 53).

142. l'esprit rude a la forme d'un angle droit avec sommet vers le bas.

143. manque aussi dans de nombreux mss. et dans le *Pap. Ryl.* 53.

147. le début dans les éditions est : ευθ' η φαρως εδειξην υφηνασα etc. Dans notre pap.]ηκεν pourrait être la forme Ξηκειν (cf. θ 441) qui, allongeant le syllabe précédente, conserve l'hexamètre.

Négligeant les papyrus de l'*Odyssée* par trop fragmentaires, résumons les indications qui se dégagent de ceux de l'*Illiade*. La destination des papyrus et la valeur des leçons qu'ils contiennent seront les deux points envisagés.

La destination est double : Les n°s 1, 7 et 11 sont des exemplaires de lettrés pour bibliothèques privées ou publiques. Les n°s 6, 8 et 9, écrits sur verso ⁽¹⁾ sont des textes scolaires que l'on achetait et non des copies privées, ainsi que très probablement le n° 4 (= 13). Les autres ne sont pas assez caractérisés pour qu'on puisse se prononcer; on rattacherait toutefois volontiers les n° 5 et 15 (sur verso de documents) au second groupe.

Comme on pouvait s'y attendre, la vulgate s'est bien imposée en Égypte romaine en ce qui concerne le nombre des vers. Les quelques divergences qui se manifestent pourtant sur ce point font partie des caractéristiques des groupes, pour ne pas dire des familles, que nous voyons se former dès ce moment.

Au pap. n° 7 (*Soc. Pap.* 242), ancêtre du Genavensis 44, se rattache le p. Oxy. 223, dont on doit rapprocher le groupe formé par les pap. n°s 6, 8 et 9; cet ensemble compte sans doute Oxyrhynchus et l'Arsinoïte (cf. *P. Osl.* 7, proche de notre pap. n° 8) dans son aire de diffusion. A ce groupe s'oppose nettement le pap. n° 3, auquel il est possible de joindre le pap. n° 4 (= 13) et un papyrus Rainer portant le n° 294 dans la liste de M. Collart.

Aussi n'est-il pas interdit d'espérer qu'à l'aide de nouveaux papyrus on ne puisse renforcer le pont jeté entre la vulgate alexandrine et les mss. du M. A; et ceci permettrait peut-être de préciser l'origine des quatorze familles distinguées par Allen, puisqu'il est certain que, malgré ce dernier qui croit que les familles se sont formées aux ixe-xe siècle (cf. o. c., p. 82), une au moins d'entre elles remonte au IIe siècle p. C. ⁽²⁾.

Jacques SCHWARTZ.

Achévé au Caire, le 22 février 1946.

⁽¹⁾ Sur la question des textes sur verso, cf. OLDFATHER, *Greek Literary Texts*, p. 69 sqq.

⁽²⁾ Il faut reconnaître d'ailleurs qu'à la page 81, Allen envisageait cette possibilité, puisqu'il admet que grâce au pap. 13 de sa liste, on peut faire remonter au Ier siècle a. C. l'apparition de quelques traits de la famille à qui est précisément celle à laquelle appartient le manuscrit de Genève !

Ce travail était en cours d'impression, quand nous avons pu identifier le verso du pap. *I. F. A. O.* 326. Il contient B 717-722 et devient donc le n° 3 bis.

717 και Μελιβοϊαν εχον και Ολιζων]α τρ. .χεια[ν
των δε Φιλοκτητης ηρχεν τοξω]ν ευ ειδω[s
επτα νεων· ερεται δ' εν εκαστη π]εντηκοη[τα
720 εμβεβασαν τοξων ευ ειδοτες ιφ]ε μαχες[θαι
Αλλ' ο μεν εν ιησφ κειτο κρατερ']αλγεα π[ασχων
Λημνω εν αγαθην οθι μιν λιπον υ]ξε[s Αχαιων

au v. 717, il y a les traces de deux lettres, au lieu de l' η attendu; peut-être l'une des lettres était-elle barrée. L'écriture, pour autant qu'on puisse juger sur les rares lettres intactes, est du 1er siècle p. C.

Bulletin de l'Institut français d'Archéologie orientale, t. XLVI, p. 29 à 71.

ERRATA.

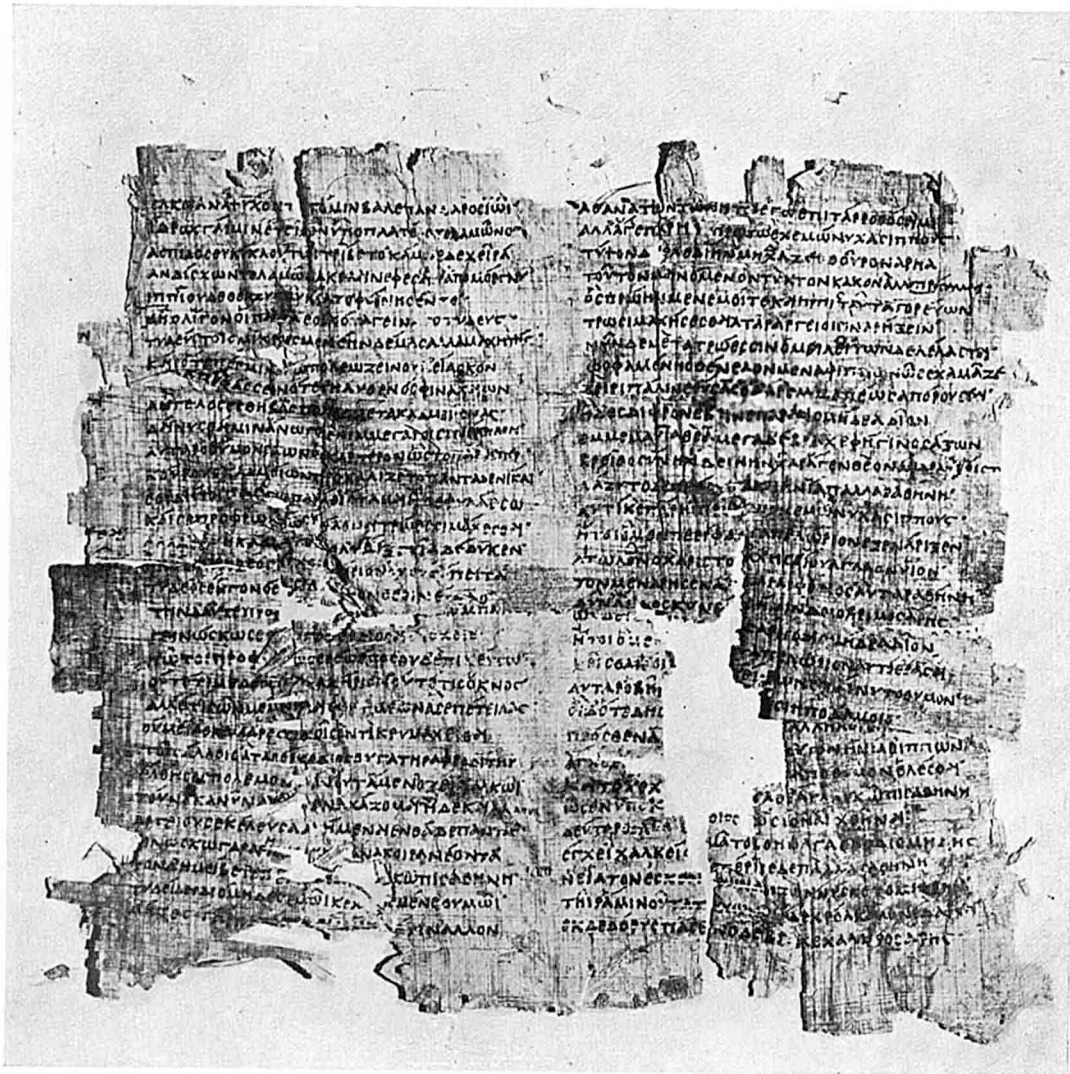
Page 46, avant-dernière ligne, au lieu de : α doit être long, lire : α doit être long.

Page 46, dernière ligne, au lieu de : Ge α γιγνωσκω, lire : Ge α γιγνωσκω.

Page 54, v. 354, au lieu de : ερεο, lire : εζεο.

Page 62, v. 269, au lieu de : δω^μ, lire : δω^μο.

Page 70, dernière ligne, au lieu de : la famille à, lire : la famille ο.

Jacques SCHWARTZ, *Papyrus homériques*.